

WAT KAN WÉL! KAN

Hoe bewoners zelf bijdragen aan sociale binding
in de wijk

Dit is een publicatie uit het SEV-programma:

**KEER
DE VERLOEDERING!**

Auteurs: Mirjan Oude Vrielink & Ted van de Wijdeven
m.m.v. Bram Boluijt

Universiteit van Tilburg
Tilburgse School voor Politiek en Bestuur

Dit is een publicatie uit het SEV-programma Keer de verloedering!

U kunt SEV-publicaties vinden op www.sev.nl, of bestellen bij:

SEV

Postbus 1878

3000 BW Rotterdam

telefoon 010 - 282 50 50

sev@sev.nl

De SEV ontwikkelt innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. Wij zijn onafhankelijk, maar kunnen niet zonder initiatiefrijke netwerkpartners. Samen met hen beproeven we ideeën voor innovaties in de praktijk.

VOORWOORD

Naar aanleiding van het 'Breed Initiatief Maatschappelijke Binding' van het kabinet Balkende in 2005 heeft het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) een voorstel ontwikkeld voor een wijkaanpak naar het voorbeeld van Can Do, waarmee in Engeland veel succes is geboekt.

Met steun van VROM, Aedes, corporatie Het Oosten en de SEV is Kan wél! op 1 maart 2006 van start gegaan. In opdracht van 13 woningcorporaties gingen 8 ontwikkelingswerkers aan de slag in 14 wijken. Op de eigen site www.kanwel.nl worden de vorderingen bijgehouden.

Met Kan wél! gaan individuele bewoners die kansen zien voor hun wijk zelf aan de slag. Kan wél!-ontwikkelingswerkers, getraind door het LSA, werken in de wijken aan het werven én ondersteunen van bewonersinitiatieven. Het zelf uitvoeren van een idee moet bewoners bewust maken van wat zij kunnen betekenen voor hun wijk of buurt. Het accent bij Kan wél! ligt op wat bewoners kunnen doen. Deze focus op actie en ondernemerschap is anders dan en aanvullend op de werkwijze van andere vormen van bewonersparticipatie zoals wijkraden en bewonerscommissies, die de nadruk leggen op het overleg en samenwerking met partners in de wijk. Juist door het accent op het doen zie je dat Kan wél! vaker ook jongeren en allochtone bewoners weet aan te spreken.

Ruim een jaar nadat het experiment is gestart blijkt 'Kan wél!' heel goed te kunnen. De methode slaat aan bij bewoners en het aantal projecten groeit gestaag. De SEV heeft samen met Aedes en het LSA de Tilburgse School voor Politiek en Bestuur gevraagd om het experiment te evalueren. De hoofdvraag voor de evaluatie was op welke wijze en in welke mate de werkwijze van Kan wél! bijdraagt aan de sociale binding in de wijken.

Bewoners: empowerment én binding

Wat brengt Kan wél! teweeg bij de deelnemers? Voor bewoners is Kan wél! vooral een middel om hun idee te verwezenlijken. Het biedt hen de kans om naar eigen inzicht concrete verbeteringen aan te brengen in hun buurt of wijk. Het versterken van de sociale binding kan hierbij een doel maar ook een neveneffect zijn. Belangrijk is dat Kan wél! bewoners aanspreekt die zelf kansen zien en niet in de eerste plaats focussen op problemen die dan door anderen moeten worden opgelost. Vervolgens ervaren zij dat zij zelf - door de uitvoering van hun idee - verschil kunnen maken in de wijk. Zij gebruiken daarbij hun organisatiekracht en regelvermogen, doen een beroep op hun eigen netwerk en leggen ook een gezonde portie brutaliteit aan de dag.

Al doende leren zij bij, bijvoorbeeld over het belang van timing en een goede voorbereiding van het project. Maar ook doen zij ervaring op met fondsen werven en subsidie aanvragen. Sommige deelnemers geven aan dat zij nu gemakkelijker naar de gemeente of corporatie stappen. De ervaring dat zij door professionals serieus genomen worden draagt hier zeker aan bij. Er wordt naar hen geluisterd en vervolgens ook actie ondernomen. Deelnemers stellen hun beeld van de wijk en soms van de corporatie bij, 'er kan toch meer dan ik dacht' en, zeker zo belangrijk, het beeld van zichzelf: 'ik wist niet dat ik het in me had'

De hoofdvraag van de evaluatie - in hoeverre draagt deelname aan Kan wél bij aan de binding aan de wijk – blijkt niet zo eenvoudig te beantwoorden. Zoals gezegd is het versterken van de binding met de wijk voor bewoners zeker niet altijd het eerste doel. Duidelijk is wel dat de contacten van deelnemers tijdens het opzetten van projecten grotendeels beperkt blijven tot de ‘inner circle’; vrienden en familie, mensen met wie men vaker iets onderneemt. Soms worden ook bondgenoten van buiten die kring bij de uitvoering betrokken maar dat gebeurt in een later stadium van een project. Initiatiefnemers houden de kring beperkt. Zo weten zij wat ze van elkaar kunnen verwachten en of ze elkaar goed aanvullen; belangrijke voorwaarden om het project met plezier uit te voeren.

Wanneer een project eenmaal is gerealiseerd raakt een grotere groep betrokken. Voor het ontstaan van nieuwe verbindingen tussen bewoners en de ervaring van bestaande contacten blijken (relatief) grootschalige bijeenkomsten in de buurt of wijk van belang. Het belangrijkste effect hiervan is dat men elkaar van gezicht kent, groet op straat en misschien af en toe een praatje maakt. Anonimiteit maakt plaats voor mensen die voor elkaar ‘vertrouwde vreemden’ zijn. Ze komen elkaar tegen bij evenementen en activiteiten, maar ook bij de school of op de kinderspeelplaats. Naar mate er meer gebeurt in een wijk, stijgt het aantal ontmoetingsplaatsen.

Ontwikkelingswerkers: coachen en weven

Ontwikkelingswerkers – allen functionerend op HBO-werk- en -denkniveau – geven aan dat zij in hun werk vele verschillende rollen vervullen, zowel in de projectondersteuning als in de contacten met de omgeving. Het belangrijkste is dat zij “er zijn” voor de bewoners; persoonlijk aanspreekbaar en makkelijk bereikbaar. Voor de bewoners vervullen zij een coachende rol: tolk, gids, spiegel, toetser, supporter en schijnwerper, maar ook klaagmuur en praatpaal. Naar de omgeving (instituten en instellingen in de wijk) treden zij op als P.R.-medewerker, kritische noot en netwerkbouwer.

Bewoners benoemen voor een groot deel dezelfde rollen als de ontwikkelingswerkers zelf. Maar de rol als netwerker en P.R.-medewerker naar de instituten benoemen bewoners nauwelijks. Misschien onttrekt die zich aan hun waarneming; zij zijn in de eerste plaats gericht op hun eigen project.

Toch is die combinatie van rollen juist essentieel: enerzijds de coach die steunt maar niet het roer overneemt en anderzijds de spin in het web, die de kanalen kent en de weg wijst. Die laatste rol van de ontwikkelingswerker benoemen de onderzoekers als ‘weven in de wijk’: verzorgen van media-aandacht, lokale financiering van initiatieven in goede banen leiden, verbindingen leggen tussen personen en organisaties in en rond de wijk. Juist de onafhankelijkheid van de ontwikkelingswerker en zijn of haar vermogen om de ‘institutionele logica ter discussie te stellen’ maakt dat Kan wél! verschil maakt.

Institutionele context

De resultaatmeting laat zien dat Kan wél! er in de pilot in is geslaagd dicht bij de belevingswereld van de bewoner te blijven. Actieve bewoners hebben veel waardering voor de positieve insteek, de persoonlijke ondersteuning en de eenvoudige financiering van Kan wél! Dit wordt mogelijk gemaakt door de relatief lichte institutionele vormgeving van het project. De coördinatie en publiciteit ligt bij het LSA, dat ook optreedt als vraagbaak voor ontwikkelingswerkers en algemene activiteiten organiseert (werkoverleg ontwikkelingswerkers, landelijke en regionale bijeenkomsten). Maar de ontwikkelingswerkers zijn eigenlijk kleine zelfstandigen. Hun werk ligt in de wijk, waar zij met budget van de opdrachtgevende corporatie de bewoners ondersteunen in het opzetten van de projecten en activiteiten. Dit doen zij met oog voor de lokale verhoudingen maar als dat nodig is ook ‘buitenom’. De intensiteit van de samenwerking met de

opdrachtgevende corporatie varieert. Dit is een spanning in het werk van Kan wél!: enerzijds werkt men buiten de reguliere structuren om en heel direct met de bewoners samen. Dat maakt een persoonlijke benadering en snelle voortgang van de projecten mogelijk en houdt bureaucratische rompslomp buiten de deur. Anderzijds wordt ook samengewerkt met institutionele spelers in de wijk en hebben partijen elkaar nodig.

Hoe nu verder? – de rol van corporaties

De kunst is om ook in de toekomst de kracht van bewoners en hun ideeën centraal te blijven stellen en een vorm te vinden waarin zij nét dat duwtje en steuntje in de rug krijgen om zelf verschil te maken voor hun buurt of wijk.

Kan wél! werkt omdat de medewerkers voldoende vrijheid van handelen hebben en met een positieve insteek uitgaan van wat er mogelijk is in de wijk. De huidige praktijk is dat de corporatiemedewerkers die de wijk ingaan (wijkopzichters, woonconsulenten) een groot deel van hun tijd bezig zijn met het oplossen van problemen met betrekking tot overlast en klachten over woning en woonomgeving. Daar zijn zij druk mee en dat moet ook zeker gebeuren. Maar het aanboren van talent en het enthousiasmeren van mensen om eigen ideeën ook daadwerkelijk te realiseren vergt weer hele andere kwaliteiten van de professionals. Kan wél! draagt bij aan positieve aandacht voor leefbaarheid bij corporaties.

De ontwikkelingswerker kan een signalerende functie hebben voor de corporatie. De manier waarop de ontwikkeling de corporatiemedewerker(s) informeert over bewoners en de activiteiten in het kader van Kan wél! kan leiden tot verandering van de beeldvorming en een sociale cultuuromslag bij de uitvoerders van de woningcorporaties.

De grote vraag is natuurlijk wat dit teweegbrengt. Verandert er iets in de organisatie? Maken management en beleidsontwikkelaars in hun beleid ten aanzien van leefbare wijken gebruik van de kennis die de ontwikkelingswerker opdoet over de wijk en over de sociale verbanden in de wijk?

Een aantal corporaties heeft aangegeven dat zij willen deelnemen aan een tweede ronde Kan wél! omdat de aanpak werkt maar (nog) niet door de corporatie kan worden overgenomen. De medewerkers hebben niet de 'luxe' om veel in de wijk te zijn en met bewoners plannen te ontwikkelen. Ze zitten een groot deel van de tijd achter hun bureau.

De tweede ronde Kan wél!, die vanaf 1 mei 2007 start, zal moeten uitwijzen of, en zo ja hoe, de werkwijze van Kan wél! kan worden overgenomen door corporaties. Krijgt een corporatiemedewerker voldoende vrijheid om op deze manier te werken, en hoe is zijn/haar imago bij de bewoners?

Een mogelijke vervolgstap is het opstellen van 'buurtdienstverleningscontracten' met instellingen in de wijk. In Engeland organiseert men in het kader van Can Do een markt in de wijk voor organisaties en bewoners. Doeners presenteren hun project of initiatief aan instellingen en denkers met het doel hen in te schakelen voor de realisering van hun plannen. Dit lijkt dé gelegenheid om vitale coalities voor de wijk te smeden, met als resultaat dat de professionele organisaties veel meer vraaggestuurd gaan werken, zodat 'nee verkopen' tot de zeldzaamheden uit een vervlogen tijdperk gaat behoren!

Rotterdam, 10 april 2007

Judith de Jong

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	9
Vraagstelling en aanpak van het onderzoek	9
Leeswijzer	10
2. Kan wél! – een introductie	13
Oorsprong	13
De opzet van het project	13
De werkwijze van Kan wél! in formele zin	14
3. Intermezzo – kan wél! in de wijken	17
Arnhem – Malburgen	17
Emmen – Bargeres	19
Breda – Tuinzigt	20
Venray – Brukse	21
4. Sociale binding en empowerment	23
Waar kijk je naar bij sociale bindingen	23
Welke verbindingen zien bewoners?	25
Iedereen kan iets (leren)	27
5. Kan wél! werkwijze in de praktijk	29
Ontwikkelingswerkers zijn er voor bewoners	29
Institutionele setting: LSA en woningcorporaties	34
De kunst van het balanceren	35
6. Wat kan wél! kan	41
Bewoners over Kan wél!	41
Verbinding , ondersteuning en institutionele inbedding: afstand en nabijheid	42
Het vervolg van Kan wél!: keuzes voor de toekomst	44
Geraadpleegde bronnen	47
Gesprekspartners	49
Colofon	51

"De gezelligheid is uit buurten verdwenen, omdat mensen niks meer samen doen. Dat is tegelijk ook wat ze missen, geven ze aan tijdens gesprekken. Elkaar wat beter kennen zou de sfeer in de buurt behoorlijk verbeteren." (Thijs van Mierlo, Ontwikkelingswerker Kan wél!)

1. INLEIDING

Kan wél! is een project waarin bewoners zelf aan de slag gaan in hun eigen wijk. De aanleiding voor het project is het Breed Initiatief Maatschappelijke Binding. Het kabinet Balkende vroeg in 2005 diverse maatschappelijke organisaties na te denken over projecten die het leefklimaat in wijken verbeteren. Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) kwam met een voorstel naar het voorbeeld van Can Do, een wijkaanpak waarmee in Engeland veel succes is geboekt. Deze wijkaanpak gaat uit van de kennis en capaciteiten van bewoners die zelf met ideeën komen om hun wijk of buurt te verbeteren en hun ideeën ook zelf uitvoeren met steun van een onafhankelijke non-profit instelling (de Scarmantrust). In Nederland zocht het LSA voor de ondersteuning van het project op landelijk niveau samenwerking met Aedes, vereniging van woningcorporaties. Lokaal zijn 13 vooruitstrevende woningcorporaties de projectpartners in Kan wél!

Vraagstelling en aanpak van het onderzoek

Wijken met een goed leefklimaat kenmerken zich door sociale contacten tussen bewoners en de aanwezigheid van mensen die zich voor hun buurt willen en kunnen inzetten. Kan wél! onderkent dit niet alleen, maar maakt het tot centraal uitgangspunt: individuele mensen en hun idee kunnen een verschil maken voor een buurt of wijk. Met geld van corporaties in de wijk kunnen bewoners hun idee omzetten in actie, daarbij gesteund door een onafhankelijke ontwikkelingswerker van Kan wél! Dit rapport doet verslag van een resultaatmeting van Kan wél! De studie geeft een antwoord op de vraag hoe deelnemende bewoners de werkwijze van Kan wél! ervaren en wat dit betekent voor de sociale binding in de wijk. De ervaring van de deelnemende bewoners wordt in deze evaluatie centraal gesteld, omdat hun inzet de motor is van het project Kan wél! Om de methodiek en praktijken van Kan wél! scherper te kunnen verwoorden, is ook onderzocht hoe de ontwikkelingswerkers hun werkwijze omschrijven. Door de zienswijzen van de bewoners met die van de ontwikkelingswerkers aan te vullen wordt een completer beeld verkregen van de mechanismen die (kunnen) bijdragen aan het ontstaan of een versterking van sociale binding in wijken. Tegen deze achtergrond zijn de onderstaande hoofdvraag en deelvragen van het evaluatieonderzoek geformuleerd:

Op welke wijze en in welke mate draagt de werkwijze van Kan wél! bij aan sociale binding in wijken?

We hebben deze hoofdvraag uiteengelegd in de volgende deelvragen:

1. Hoe ziet de methodiek van Kan wél! er uit?
2. In welke mate zien bewoners nieuwe en andere verbindingen ontstaan door Kan wél!?
3. Hoe ziet de werkwijze van Kan wél! er in de praktijk uit?
4. Wat is de kracht van Kan wél! en hoe waarderen de bewoners de werkwijze van Kan wél!?

Wij hebben 16 bewonersinitiatieven bestudeerd die zijn of worden uitgevoerd in een van de volgende steden: Arnhem, Breda, Emmen of Venray. In elk van deze steden hebben we binnen één bepaalde wijk vier initiatieven bestudeerd (zie hoofdstuk 3 voor een onderbouwing van de selectie en een beknopte presentatie van de initiatieven).

Arnhem (wijk: Malburgen Oost)	Breda (wijk: Tuinzigt)
<ul style="list-style-type: none"> - Fleuren en kleuren - Kado voor de Malburcht - Multicultureel vrouwenhuis - Speeltuin 't Moeras 	<ul style="list-style-type: none"> - Interculturele bijeenkomst - Hart van de buurt - Onder de mensen - Speeltuin Jasmijnstraat
Emmen (wijk: Bargerres)	Venray (wijk: 't Brukske)
<ul style="list-style-type: none"> - Blind vertrouwen - LETS-winkel - Buurtpreventie Bargerres - Kijk op de wijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Opfleuren speeltuin - Gezellig samen met flatbewoners - Leven doe je samen - Computerlessen

De gegevens voor de resultaatmeting zijn op verschillende manieren verzameld. Om een eerste indruk te krijgen van het project Kan wél! hebben we het Kan wél!-symposium van 12 oktober 2006 bezocht. Op 14 november 2006 hebben wij vervolgens een regulier werkoverleg van de ontwikkelingswerkers bijgewoond om voeling te krijgen met hun werk(veld). Aansluitend hebben we tijdens een interactieve middagsessie in kaart gebracht wat de aanwezige ontwikkelingswerkers als de meerwaarde van Kan wél! zien, hoe deze meerwaarde wordt bereikt en welke valkuilen zich kunnen voordoen. Van deze middag is een verslag gemaakt, dat aan de ontwikkelingswerkers voor commentaar is voorgelegd. In de daarop volgende weken hebben we met de ontwikkelingswerkers die werkzaam zijn in de door ons geselecteerde steden een individueel gesprek gevoerd, waarin enkele onderwerpen uit de middagsessie verder zijn uitgediept. Tevens hebben we het gesprek gebruikt voor een verkenning van de geselecteerde bewonersinitiatieven. Gedurende deze weken hebben we tevens de data bestudeerd die de ontwikkelingswerkers zelf hebben vastgelegd. Het gaat om korte verslagen van twee of drie gesprekken die zij op verschillende momenten in het uitvoeringsproces hebben gehouden met de initiatiefnemers van de projecten. Op basis van de groepsessie, de individuele interviews en de dataregistraties hebben we een gerichte vragenlijst opgesteld voor de groepsinterviews met de bewoners. Per initiatief zijn steeds drie bewoners geïnterviewd: de initiatiefnemer van het project (de projecteigenaar) en twee bewoners die betrokken zijn geweest bij de uitvoering ervan. De projecteigenaren bepaalden zelf welke twee bewoners zij mee wilden nemen naar het gesprek. Van de vraaggesprekken zijn verslagen gemaakt, die samen met de dataregistraties van de ontwikkelingswerkers de basis vormen voor de analyse. Hiermee volgen we in de resultaatmeting van Kan wél! in hoge mate het beeld van bewoners over de werkelijkheid. Uiteraard hebben we in aanvulling hierop gebruik gemaakt van relevante bronnen zoals startnotities, artikelen, rapporten en internetsites, maar dit is uitsluitend ter ondersteuning van (de analyse van) de beelden uit de praktijk. Op deze wijze brengen we in kaart wat bewoners van belang achten en leggen daarmee de belangrijkste aangrijpingspunten bloot voor degenen die willen bevorderen dat burgers zich met elkaar verbinden (vergelijk RMO, 2005: 16).

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Het eerste deel van deze studie geeft een introductie op Kan wél! Het beschrijft de oorsprong van de gehanteerde methodiek en gaat in op de wijze waarop het project is opgezet. Tevens wordt in dit deel de formele werkwijze van Kan wél! uiteengezet, waarmee de eerste deelvraag wordt beantwoord. Hoofdstuk 3 heeft de vorm van een intermezzo, waarin we de 16 door ons onderzochte

bewonersinitiatieven kort presenteren. Hiermee leggen we een basis voor de beantwoording van de tweede deelvraag in hoofdstuk 4. In dit deel beschrijven we in hoeverre de ondervraagde bewoners nieuwe en andere verbindingen (hebben) zien ontstaan tijdens de uitvoering en naar aanleiding van de bewonersinitiatieven. Ook besteden we in dit deel aandacht aan een tweede, zij het minder expliciete, doelstelling van Kan wél!: het bouwen aan vertrouwen en vaardigheden van bewoners om op eigen kracht verschil te maken voor de wijk. We beschrijven waar bewoners naar eigen zeggen goed in zijn en wat zij in de uitvoering van hun idee hebben bijgeleerd. In hoofdstuk 5 beantwoorden we de derde deelvraag, die de werkwijze van Kan wél! in de praktijk als onderwerp heeft. We gaan daarbij in op de stijl van werken, de verschillende rollen die ontwikkelingswerkers vervullen en hun (institutionele) verhouding tot de woningcorporaties die de bewonersinitiatieven financieren. Ook staan we uitgebreid stil bij de spanningsvelden die de werkwijze van Kan wél! in de dagelijkse praktijk met zich meebrengt. Hoofdstuk 6 ten slotte beschrijft wat bewoners als de kracht van Kan wél! zien en wat het project voor de sociale binding in wijken kan betekenen.

2. KAN WÉL! – EEN INTRODUCTIE

Oorsprong

Op 26 januari 2005 vond op initiatief van het kabinet een conferentie plaats waar ministers in gesprek gingen met vertegenwoordigers van bedrijfsleven, lokaal bestuur en maatschappelijke organisaties. Doel van het gesprek was te komen tot de formulering van actiepunten voor het verbeteren van sociale cohesie en samenhang in de samenleving. Deze zijn vastgelegd in een gezamenlijk opgestelde verklaring met de titel 'Breed Initiatief Maatschappelijke Binding.' Tot de actiepunten behoorde ook de afspraak dat in tien gemeenten via het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) burgerinitiatieven ondersteund worden met als motto "Kan wél!".

Het LSA is een bewonersplatform voor de ondersteuning van bewoners die projecten en activiteiten willen ontplooiën in hun wijken. Een positieve benadering van de wijk en de bewoners staat daarbij centraal. De basis hiervoor vormt de zogenaamde ABCD-methode, die door John Kretzmann en John McKnight¹ werd ontwikkeld. De afkorting staat voor Asset Based Community Development, een wijkaanpak die uitgaat van de eigen kracht van bewoners. De methode impliceert een nieuwe manier van kijken naar zogenaamde probleemwijken: niet de problemen, maar de capaciteiten en talenten van bewoners staan centraal.

Voor de concrete opzet van het project Kan wel! stond 'Can Do!' model, een door Tony Gibson ontwikkelde wijkaanpak die wordt toegepast in Groot-Britannië. Deze aanpak borduurt voort op de ABCD-methode en brengt bewoners met elkaar in gesprek over de mogelijkheden om 'hun' wijk te verbeteren. Gesteund door een onafhankelijke non-profit instelling, The Scarmantrust, komen bewoners zelf met ideeën voor een prettiger leefklimaat in de wijk én voeren hun idee zelf uit. Hierdoor worden de in de wijk aanwezige talenten en capaciteiten benut voor het realiseren van wensen die bij de bewoners leven.

De opzet van het project

Kan wél! is 1 februari 2006 van start gegaan en heeft een looptijd van vijftien maanden. De centrale doelstelling van het project is het versterken van de sociale samenhang en het bevorderen van de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt. Centraal staat het idee dat bewoners zelf hun wijk verbeteren met budget waarover zij zelf kunnen beschikken. Concreet is het streven om binnen de looptijd in alle deelnemende wijken minimaal 12 projecten van de grond te tillen. Deze wijken liggen in 11 Nederlandse steden: Almere, Amsterdam, Arnhem, Breda, Emmen, Haarlem, Kerkrade, Leiden, Tilburg, Venray, Zaandam.

Een unieke eigenschap van Kan wél! is de directe samenwerking tussen bewoners, corporaties en het LSA. Het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), Aedes vereniging van woningcorporaties, de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) en woningcorporatie Het Oosten uit Amsterdam financieren de landelijke organisatie van het project. De kosten voor de diverse projecten in de

¹ Beide zijn verbonden aan het ABCD-Institute van Northwestern University in Chicago

wijken worden gedragen door lokale woningcorporaties (die hiervoor een financiële tegemoetkoming van 10% ontvangen van Aedes). Woningcorporaties hebben de maatschappelijke taak om bij te dragen aan de leefbaarheid in wijken. De aan Kan wél! deelnemende corporaties geven hieraan een ruime invulling door zich open te stellen voor de wensen van alle wijkbewoners. Zij beperken zich niet tot hun eigen huurders, maar willen de wijk als geheel op een hoger plan brengen. Door de samenwerking met Kan wél! kunnen ze hiervoor de kennis en ervaring van individuele wijkbewoners benutten. De corporaties die in de 11 steden alleen of in onderlinge samenwerking de bewonersinitiatieven financieren zijn:

- WonenBreborg (Breda en Tilburg)
- Wonen Limburg (Kerkrade en Venray)
- Emmen Revisited² (Emmen)
- Volkshuisvesting Arnhem (Arnhem)
- ZVH (Zaandam)
- Ymere (Almere)
- Portaal, Ons Doel, De Sleutels van Zijl en Vliet (Leiden)
- Rochdale (Amsterdam)
- Pré Wonen, Elan Wonen en Woonmaatschappij (Haarlem)

Het LSA heeft acht speciaal geselecteerde en getrainde ontwikkelingswerkers in dienst, die 12 uur per week in de deelnemende stadswijken aanwezig zijn. Zij moeten bewoners stimuleren en enthousiasmeren om met eigen initiatieven te komen voor een betere leefkwaliteit in hun wijk en hebben een speciale training gevolgd om bewoners te ondersteunen in de uitvoering van hun idee. De ontwikkelingswerkers zijn op diverse manieren geworven. Een aantal van hen zijn persoonlijk benaderd, andere hebben gereageerd op een vacature. Voor de aanstelling was goed kunnen luisteren een eerste vereiste. Ook moesten de ontwikkelingswerkers ervaring hebben met het begeleiden van participatietrajecten al was een achtergrond in het sociaal cultureel werk of opbouwwerk bewust geen vereiste. Belangrijk is dat de ontwikkelingswerkers uitgaan van de kracht van bewoners en in staat zijn hun eigen rol daarop af te stemmen. Zo krijgen bewoners de kans hun talenten te benutten, maar ook om nieuwe vaardigheden aan te leren, die hun gevoel van eigenwaarde kunnen vergroten. De geselecteerde ontwikkelingswerkers hebben dan ook een positief mensbeeld met elkaar gemeen; het glas is half vol.

De werkwijze van Kan wél! in formele zin

De methodiek van Kan wél! laat zich in de kern omschrijven als het ondersteunen van bewoners die een idee willen omzetten in actie. Om aan te geven dat bewoners met een idee van het begin tot het eind zélf aan het roer staan, worden deze bewoners in Kan wél!-termen 'projecteigenaar' genoemd. In de formele werkwijze worden vanuit het perspectief van de bewoner de volgende stappen doorlopen van idee naar realisatie:

² Projecten die in het kader van Kan wél! worden opgestart, worden gefinancierd door Wooncom en Domesta en uit het knelpuntenfonds van Emmen Revisited, het fonds waar wijkbewoners gebruik van mogen maken voor activiteiten die de leefbaarheid in hun wijk ten goede komen. Dit knelpuntenfonds wordt gefinancierd door Wooncom en de gemeente Emmen.

1. Een wijkbewoner wil een idee uitvoeren en neemt contact op met de ontwikkelingswerker.
2. De ontwikkelingswerker bespreekt het idee met de bewoner en denkt mee over de praktische uitvoerbaarheid.
3. Indien het idee strookt met de uitgangspunten en de criteria van Kan wél! dan ondertekent de bewoner een 'projectintentie'.
4. De bewoner treft – meestal met ondersteuning van de ontwikkelingswerker - de voorbereidingen voor de uitvoering van het plan.
5. De bewoner voert het plan zélf uit eventueel met hulp van andere bewoners.

In elke wijk die deelneemt aan het Kan wél! project is één ontwikkelingswerker van het LSA actief. De ontwikkelingswerker coacht de bewoner gedurende het hele proces. Om te zien of het idee haalbaar is, vormt de ontwikkelingswerker zich in het eerste gesprek met de bewoner een beeld van het resultaat dat deze bewoner voor ogen staat en de vaardigheden die hiervoor nodig zijn. Tevens wordt gekeken of het idee voldoet aan de drie criteria die Kan wél! stelt aan financiering van bewonersinitiatieven:

- Het moet een activiteit zijn die nieuw is in de wijk.
- Het initiatief mag niet gericht zijn op een enkele etnische groep.
- Het idee moet volgens de ontwikkelingswerker haalbaar zijn.

Bij twijfel overlegt de ontwikkelingswerker met de overlegpartner binnen de corporatie die het initiatief moet gaan financieren en/of de coördinator van het landelijke projectbureau Kan wél!. De ondertekening van de 'projectintentie' door de bewoner vormt het startschot voor de uitvoering. De ontwikkelingswerker inventariseert in een gesprek met de bewoner wat hij of zij nodig heeft om het project te kunnen uitvoeren. Op basis van dit gesprek wordt een concreet stappenplan en een begroting opgesteld. De ontwikkelingswerker volgt de voorbereidingen en de uitvoering vanaf de zijlijn en denkt met de bewoner mee als deze om hulp vraagt. De samenwerking eindigt zodra het plan is uitgevoerd. Bij initiatieven die niet eindig zijn, zoeken de bewoner en ontwikkelingswerker samen naar een mogelijkheid om zonder verdere steun van de ontwikkelingswerker lokaal de benodigde steun en middelen te verwerven.

3. INTERMEZZO - KAN WÉL! IN DE WIJKEN

Zoals gezegd, is deze resultaatmeting uitgevoerd in vier verschillende steden: Arnhem, Breda, Emmen en Venray. In elke stad hebben we vier initiatieven bestudeerd die binnen één bepaalde wijk zijn of worden uitgevoerd. We hebben dus in totaal 16 bewonersinitiatieven onderzocht. Bij de selectie van de steden, de wijken en de initiatieven hebben we verschillende criteria gehanteerd en tegen elkaar afgewogen. Een eerste criterium betrof in welk stadium een initiatief verkeerde; alleen projecten die vergevorderd of al afgerond zijn, lenen zich voor een uitspraak over de verbindingen die tijdens of na de uitvoering van een project ontstaan. Een tweede overweging was een zekere spreiding op de ligging van de steden in Nederland. Tot slot hebben we gezocht naar een bepaalde mix van ontwikkelingswerkers. Om zoveel mogelijk zicht te krijgen op de unieke eigenschappen van Kan wél! wilden we spreken met ontwikkelingswerkers die wel of juist geen achtergrond hebben in het opbouwwerk of sociaal cultureel werk. Bovendien hebben we geprobeerd die ontwikkelingswerkers te selecteren die meerdere steden onder hun hoede hebben vanuit de gedachte dat dit een reflectie op de eigen rol vergemakkelijkt. In dit deel presenteren wij de bewonersinitiatieven die wij hebben onderzocht. Daaraan voorafgaand geven we steeds een schets van de vier wijken waarin de initiatieven zijn of worden uitgevoerd.

Arnhem - Malburgen

De wijk

Al voor de oorlog was Malburgen de eerste en enige uitbreidingswijk van Arnhem aan de zuidkant van de Rijn. De grote woningnood door de verwoesting van veel vooroorlogse huizen, noopte de gemeente er destijds toe in hoog tempo veel goedkope woningen te bouwen. Er werden 7000 woningen gebouwd, waarvan ongeveer 80 procent bestemd was voor de sociale huursector. In de jaren '70 breidde Arnhem verder uit aan de zuidzijde van de Rijn, waardoor het eenzijdige woningbestand in Malburgen minder aantrekkelijk werd voor meer koopkrachtige bewoners. De kleine, goedkope huurwoningen trekken vooral veel starters en minder kapitaalkrachtige bewoners aan. Binnen de wijk is er weinig ruimte om door te stromen naar duurdere huizen, waardoor het gemiddelde inkomensniveau in de wijk op een zelfde laag peil blijft. Kapitaalkrachtigen verlaten de wijk en lage inkomens komen er voor in de plaats.

Om deze ontwikkeling een halt toe te roepen hebben de woningcorporatie en de gemeente een ontwikkelingsplan opgesteld dat er voor moet zorgen dat de fysieke structuur van de wijk ingrijpend wordt veranderd. De herstructurering richt zich echter niet alleen op fysieke ingrepen. In de nota Sociale Bouwstenen benoemt de gemeente, samen met bewoners en professionals verschillende sociale bouwstenen die extra aandacht verdienen. Deze sociale bouwstenen zijn gericht op de versterking van de sociale samenhang tussen de ongeveer 19.000 inwoners in Malburgen (www.kei-centrum.nl).

De bewonersinitiatieven

Fleuren en kleuren - De vissenbuurt is een gezellige volksbuurt, vindt Silvia Danen. Ze bedacht een plan om de bewoners van de nieuwbouw meer bij de buurt te betrekken en tegelijkertijd de straat een vrolijke aanblik te geven. In 14 dagen organiseerden Silvia en twee van haar vriendinnen, Corrie Bal en Beb van Ring, een 'bloembakkenmiddag'. Bewoners uit de straat kregen tijdens deze middag ieder twee bloembakken die ze met planten mochten vullen om hun balkon of erker op te fleuren. Vooraf gingen Silvia, Corrie en Beb bij alle bewoners langs om ze persoonlijk een afhaalbriefje te geven. De opkomst was groot; bijna honderd mensen kwamen langs. Tijdens het vullen van de bloembakken en de borrel erna maakten veel nieuwe en 'oude' bewoners voor het eerst kennis met elkaar.

Kado voor de Malburcht - Aangestoken door haar schoonzus Silvia kwam Ilona Danen met het idee om het plein bij de Malburcht, een nieuwe brede school in de wijk, te verfraaien voor de schoolkinderen en kinderen uit de buurt. De directeur van de school reageerde positief op het voorstel om een hinkelbaan en een damspel op de tegels te schilderen en gekleurde tegels met knikkerpotjes te plaatsen. Nadat ook de gemeente, de beheerder van de Malburcht en de architect toestemming gaven, kochten Ilona, haar vriendin Hanny en schoonzus Silvia de benodigde spullen. Tijdens de herfstvakantie namen negen ouders de kwast in de hand en aan het eind van de dag was het plein omgetoverd in een leuk speelterrein.

Multicultureel vrouwenhuis - Latifa Elattabi is een vrouw uit Marokko met de Nederlandse nationaliteit. Zij wilde een multicultureel vrouwenhuis waar jonge vrouwen zelf activiteiten kunnen organiseren. Tijdens een 'proefbijeenkomst' bleek de belangstelling voor haar idee groot. De volgende stap was het vinden van een geschikte plek. Na enig zoeken bood een sloopwoning uitkomst. Latifa knapte het huis met hulp van haar man op en zorgde voor een gezellige inrichting. In deze periode kwam ze in contact met Martien Louwers, raadslid van de PvdA in Arnhem, met wie ze de projectgroep vormt. Op 17 december 2006 werd het vrouwenhuis officieel geopend door de wethouder. Tachtig vrouwen kwamen een kijkje nemen en dachten mee over activiteiten die zij graag met elkaar zouden willen ondernemen. Latifa en Martien zetten nu de eerste activiteiten op, maar de bedoeling is dat de meiden en vrouwen straks zelf activiteiten gaan organiseren.

Speeltuin 't Moeras - Voor de verbinding naar een nieuw aan te leggen park in Malburgen Oost werden woningen gesloopt. Het braakliggende terrein was Ciska Arnold een doorn in het oog. Ze wilde er een speeltuin van maken en kreeg hiervoor toestemming van de woningcorporatie en de gemeente. Ciska, zoon Frank, vriendin Jolanda Vos en buurvrouw Heidi Peters maakten zelf een ontwerp voor de speeltuin, zochten speeltoestellen uit en regelden de financiering en het onderhoud. Op 16 december 2006 werd de speeltuin feestelijk geopend met diverse activiteiten voor kinderen én volwassenen. Ondanks het slechte weer werd de speeltuin enthousiast in gebruik genomen door de kinderen uit de buurt en kwamen ook veel volwassenen het resultaat bewonderen.

Emmen – Bargerres

De wijk

Bargerres is gebouwd in de jaren '70 en '80. Fysiek is de wijk in tweeën gesplitst door het Oranjekanaal. Het kanaal is inmiddels afgesloten voor scheepvaart en heeft tegenwoordig een belangrijke recreatieve functie. De rondweg met zijn hofjes zorgt voor een rustige kindvriendelijke omgeving waar veel recreatie (wandelen, fietsen, vissen) plaatsvindt. Bargerres omvat voornamelijk relatief dure huurwoningen, met een grote doorstroom (naar bijv. koophuizen in andere wijken). De binding met de buurt was daardoor voor veel gezinnen erg klein. Veel mensen woonden slechts tijdelijk in Bargerres, in afwachting van een koophuis. Achterblijvers in de wijk waren veelal mensen met een zwakkere sociaal-economische positie (Van der Graaf e.a., 2005). Om deze ontwikkelingen - in de drie wijken, waaronder Bargerres - te keren en tevens het karakter van de wijk te versterken richtten de woningcorporatie Wooncom en de gemeente Emmen het samenwerkingsverband Emmen Revisited op, waar drie wijkorganisaties en een huurfederatie zich bij aansloten (www.kcgs.nl). In Emmen Revisited worden sociaal en fysiek gecombineerd: herstructurering gaat gelijk op met verbetering van de sociale cohesie in drie woonwijken. Emmen Revisited richt zich ook op het in stand houden van een permanent debat tussen bewoners, gemeente, woningcorporaties en andere betrokkenen.

De bewonersinitiatieven

Kijk op de wijk - Atte Bakker, voorzitter van de wijkvereniging, wil bewoners van de Bargerres op een speelse manier met elkaar in contact brengen. Hij fotografeerde elk huizenblok in de wijk Bargerres en maakte hiervan een puzzel. In elk blok vroeg hij een bewoner om op te treden als contactpersoon, waar medebewoners hun puzzelstukje konden afgeven. Aan de fotopuzzel deden 225 wijkbewoners mee. Zij werden voor een complete puzzel beloond met de foto van hun huizenblok. Met deze eerste ronde wilde Atte het sociale contact binnen de huizenblokken bevorderen. In een volgende ronde hoopt hij dat bewoners door samen een luchtfoto van de wijk bij elkaar te puzzelen contact zullen leggen met de andere huizenblokken.

Blind vertrouwen - Hannie IJzer ziet sinds zes jaar bijna niets meer en wilde dat bewoners zich meer bewust zijn van mensen met een handicap in hun wijk. Ze organiseerde met hulp van haar man Piet en vriendin Mini een informatiedag voor bewoners en instanties in de wijk. Op de dag zelf, 9 mei 2006, hielpen vrijwilligers van de Noaberschapsbank, een project waar buurtbewoners een website kunnen bouwen. Op verzoek van Hannie kwamen diverse organisaties een demonstratie geven van hulpmiddelen voor blinden en slechtzienden en zelf hield ze een presentatie. De ruim zeventig bezoekers werden door Piet en Mini voorzien van een hapje en een drankje. Veel bewoners hebben bovendien geblindeerd met een blindenstok zelf kunnen ervaren hoe lastig het is als er obstakels op de geleidelijnen staan.

LETS-winkel - Alies Berning is al tien jaar bezig met LETS, een systeem waarin leden onderling diensten en goederen ruilen. Haar droom is een LETS-centrum, een fysieke ontmoetingsplaats voor de leden, zodat er buiten de maandelijkse bijeenkomsten bij leden thuis gelegenheid is om elkaar te ontmoeten. Het idee werd enthousiast ontvangen bij andere leden van de LETS-kring. De locatie is inmiddels gevonden. Een leegstaand pand in het wijkcentrum wordt opgeknapt en zal binnenkort haar deuren openen. Iedereen die iets wil ruilen of meer wil weten over LETS kan dan plaatsnemen aan de koffietafel.

Buurtpreventie Bargerres - Roy Wind, geboren en getogen in Bargerres, wil dat de wijk weer socialer en veiliger wordt. Zijn beveiligingsbedrijf biedt hiervoor een platform, maar het zijn vrijwilligers die Buurtpreventie Bargerres in stand moeten gaan houden. De vrijwilligers zullen als buurtambassadeurs fungeren en maandelijks activiteiten in en voor de wijk organiseren. Op deze wijze hoopt Roy de leefbaarheid in de wijk te vergroten en de wijk het 'dorpsgevoel' terug te geven. Met een ballonnenwedstrijd werd op 30 september 2006 tijdens de goed bezochte jaarmarkt de officiële opening gevierd.

Breda - Tuinzigt

De wijk

Tuinzigt is een van de oudere wijken van Breda en ligt ten zuidoosten van de binnenstad. Bijna de helft van de woningen in de wijk stamt uit de periode voor 1945. De ongeveer 6400 bewoners tellende bevolking van Tuinzigt wijkt qua samenstelling niet ver af van het Bredase gemiddelde. Ongeveer een kwart van de bevolking is van allochtone afkomst, het grootste deel is afkomstig uit Turkije en Marokko. Evenals Malburgen in Arnhem heeft Tuinzigt te maken met een uitstroom van koopkrachtige bewoners.

Volgens de uitgave *Wijzer van Wijken* van Vertizontaal (2005) heeft Tuinzigt een negatief imago. De sociale cohesie in de wijk laat volgens bewoners en betrokkenen veel te wensen over. De economische situatie van bewoners drukt een zwaar stempel op de wijk. Desondanks hebben veel bewoners het goed naar hun zin in de wijk. De vaak al jaren oude vriendenclubjes en aanwezige voorzieningen maken voor veel (langzittende) bewoners de wijk tot een echt gezellige volksbuurt.

De bewonersinitiatieven

Interculturele bijeenkomst, blingbling party & kinderdisco – Omdat Christel Timmers – 16 jaar – van mening is dat er in Tuinzigt te weinig voor jongeren gebeurt en wil dat (groepen) mensen in de buurt meer respect en begrip voor elkaar krijgen, heeft zij afgelopen jaar verschillende bijeenkomsten georganiseerd. Een interculturele bijeenkomst om mensen te enthousiasmeren en om ideeën op te doen; een workshop graffiti voor jongeren, een 'blingbling party', met sieraden uit Nederland, Marokko en Pakistan; en een periodiek terugkerende kinderdisco. Christel wordt in de organisatie ondersteund door enkele enthousiaste buurtgenoten en vrienden, maar iedereen is het er over eens dat Christel zélf toch echt de stuwende kracht is achter de bijeenkomsten.

Hart van de buurt - Het afgelopen jaar heeft Leo van Tilburg samen met enkele vrijwilligers uit de buurt via Kan wé! een straatspeeldag voor de kinderen georganiseerd. Midden in de zomer – 26 juli 2006 – hebben ze het grote plein bij de kerk omgetoverd tot een plek helemaal voor de kinderen: er was onder andere een springkussen, draaimolen, spiraalspel, voetbalspel met snelheidsmeter, schminkkraam en een suikerspinnenkraam. Leo heeft aanvullende financiering in de wijk geregeld om deze dag mogelijk te maken.

Onder de mensen - Petra de Jong wil met haar project 'Onder de mensen' activiteiten organiseren voor ouderen in Tuinzigt. Sinds kort zijn de activiteiten voor ouderen verplaatst van het gemeenschapshuis in Tuinzigt naar het bejaardencentrum in de aangrenzende buurt Westerpark. Sindsdien is Petra via Kan wé! gestart met regelmatig terugkerende activiteitenbijeenkomsten voor ouderen (50+) in het gemeenschapshuis,

met onder andere Nederlandse muziek, spelletjes, dans en een draaiorgel. Via mond op mond reclame trekt het bezoekersaantal aan: de eerste keer waren er 35 mensen, de tweede keer 50.

Speeltuin Jasmijnstraat - Marie-Louise Luijten-van Loon wil samen met haar buurvrouw Natasja Poppelaars de speeltuin op het nabijgelegen Jasmijnplein aanpassen: omdat het verkeer gevaarlijk is voor de kinderen willen ze graag eenrichtingsverkeer bij het plein. Ook zouden ze graag meer/andere speeltoestellen zien in de speeltuin en een hek plaatsen om het aan de speeltuin grenzende voetbalveldje (om honden te weren en geen auto's te beschadigen door de voetbal). Na een inventarisatie bij bewoners in de nabijgelegen straten, bleken velen er hetzelfde over te denken. Nu bleek dat er bij de wijkraad een soortgelijk idee 'in de pen' zat. Marie-Louise en Natasja gaan samen met de wijkraad verder met het ontwikkelen van de plannen. Het zal niet op korte termijn geregeld kunnen worden, maar de dames hebben een lange adem.

Venray – Brukske

De wijk

Het Brukske in Venray is een jonge wijk met ongeveer 5000 inwoners. De wijk is grofweg te verdelen in de zogenaamde Binnenring en Buitenring. De Binnenring bestaat voornamelijk uit huurwoningen. Hier zijn ook een aantal flats te vinden. De Buitenring bestaat vooral uit koopwoningen en daar wonen doorgaans meer koopkrachtige bewoners. De goedkope huizen trekken voornamelijk starters en jonge gezinnen aan. In het Brukske is een veelheid aan culturen en leefstijlen te vinden. Mensen leven broederlijk naast elkaar, maar echt diepgaande contacten zijn er niet veel tussen de buurtbewoners. Er is relatief weinig samenhang en bewoners voelen zich over het algemeen niet erg betrokken bij de wijk. Ondanks deze sfeer kent Brukske een aantal zeer actieve bewoners die zich inzetten voor hun wijk met als doel de sociale verhoudingen te ontgooien (www.kanwel.nl).

De bewonersinitiatieven

Opfleuren speeltuin - Tamara Sanichar - een jonge moeder van drie kinderen – ergerde zich aan de staat van de speeltuin in haar buurt: vies en onveilig. Via de wijkkrant kwam zij in contact met Kan wél!. Tamara heeft samen met twee vrouwen uit de buurt overleg gehad met Kan wél! en de wijkbeheerder van Brukske over de mogelijke verbeteringen. Een deel van de verbeteringen is uitgevoerd door de gemeente. Aanvullend hebben de dames samen met 14 andere buurtbewoners de speeltuin een opknapbeurt gegeven. Kinderen uit de buurt zijn langs de deuren gegaan om verf te verzamelen en hebben de plantenbakken geschilderd. De oude bankjes zijn vervangen door nieuwe, de begroeiing die ervoor zorgt dat er geen toezicht is vanaf de rondweg is verdwenen, er is een hek geplaatst en ook er is een extra speeltoestel geplaatst.

Gezellig samen met flatbewoners – Omdat de heer Eglimez vindt dat de bewoners in de flat waar hij woont elkaar te weinig kennen en soms ook moeilijk accepteren, heeft hij een 'flat-barbecue' georganiseerd op 20 mei 2006. In totaal hebben zo'n 150 tot 200 mensen de barbecue bezocht en een hapje meegegeten. Daarnaast wilde de heer Eglimez graag een bankje plaatsen op het centrale parkeerterrein bij de flats. Voorheen stonden er bankjes, maar die zijn weggehaald; in de zomer waren deze bankjes een ontmoetingsplek voor oudere bewoners van de flat. In het weekend voorafgaand aan de barbecue is een bankje geplaatst voor en door buurtbewoners.

Leven doe je samen - Netty de Römph is met een groepje wijkbewoners – geïnspireerd door het voorbeeld van de “Goudse stadsregels” – een initiatief gestart om samen met de bewoners van Brukske tien ‘gouden leefregels’ op te stellen. Netty – reeds 23 jaar bewoonster van Brukske - en de bewoners die samen met haar in de werkgroep zitten willen de leefbaarheid in Brukske bevorderen en een mentaliteitsverandering teweeg brengen bij bewoners: “Mensen moeten zich er meer van bewust worden dat ze niet alleen leven”, aldus Netty. Inmiddels zijn via een enquête onder de buurtbewoners de leefregels gekozen. Ook zijn er twee bijeenkomsten georganiseerd waar de leefregels zijn gepresenteerd. De eerste bijeenkomst was bedoeld voor organisaties in de wijk. De tweede was voor wijkbewoners en werd gecombineerd met een buurtfeest, waar in totaal zo’n 200 mensen aanwezig waren. Er zijn nu borden gedrukt met daarop de leefregels, die in de wijk worden opgehangen.

Computerlessen - De heer Benmaati maakt regelmatig mee dat hij en ook veel bekenden van hem, niet om kunnen gaan met computers (bijv. de computer op het stadhuis). Daarom is hij gestart met het organiseren van computerlessen voor de wat oudere wijkbewoners in Brukske. Hiermee wil hij er tevens voor zorgen dat oudere wijkbewoners uit hun isolement komen. De moskee heeft een ruimte aangeboden voor het geven van de lessen. Met dit initiatief hoopt de heer Benmaati tevens meer contacten op gang te brengen tussen bezoekers van de moskee en autochtone bewoners van het Brukske. Naast de Kan wél! financiering is tevens 2500,- euro gefinancierd door het Oranje fonds. Inmiddels zijn de computers geïnstalleerd en zijn de lessen begonnen.

4. SOCIALE BINDING EN EMPOWERMENT

Een belangrijk uitgangspunt van Kan wél! is dat individuele bewoners ideeën omzetten in actie. Alle ideeën zijn welkom, zolang het initiatief haalbaar is, het nieuw is in de wijk en niet op een enkele etnische groep gericht is. Deze aanpak heeft tot gevolg dat binnen Kan wél! zeer verschillende bewonersinitiatieven zijn en worden uitgevoerd, zoals we in hoofdstuk 3 hebben laten zien. In deze paragraaf beantwoorden we de vraag welke nieuwe en andere verbindingen deelnemende bewoners zien ontstaan door Kan wél!.

Waar kijk je naar bij sociale bindingen?

Sociale binding is een begrip met vele gezichten. In deze studie vatten wij sociale binding op als verbindingen tussen bewoners. Verbindingen zorgen voor een zekere samenhang binnen een buurt of wijk; het gaat om kennen en gekend worden. Verbindingen tussen bewoners kunnen ontstaan doordat zij elkaar herhaaldelijk in de publieke ruimte ontmoeten of zich verenigen rond zaken die zij belangrijk, nuttig of gewoon leuk vinden (vergelijk RMO, 2005). Mensen nemen deel aan sociale activiteiten, participeren in sociale netwerken of werken samen om een bepaalde kwaliteit van leven te realiseren en te onderhouden. De intensiteit van verbindingen tussen wijkbewoners varieert van toevallige, maar zich herhalende ontmoetingen die een gevoel van vertrouwtheid wekken tot hechte contacten die voor een deel ook in de privé-sfeer worden onderhouden (vergelijk RMO, 2005; Uitermark & Duyvendak, 2006).

Nieuwe verbindingen

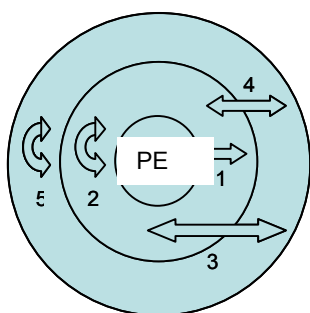
Een initiatief van een bewoner kan leiden tot nieuwe verbindingen in een buurt of wijk. Dit kan een neveneffect zijn of juist de primaire doelstelling van het bewonersinitiatief. De eerste situatie doet zich voor als de bewoner in fysieke zin iets aan de wijk of buurt verbetert. Denk aan een schoonmaakdag in de straat of het opknappen van een speeltuin. In die gevallen ontmoeten bewoners elkaar als gevolg van het project, zonder het bewuste oogmerk om zich met elkaar te verbinden. Bewoners kunnen echter ook een of meerdere bijeenkomsten organiseren met de bedoeling om medebewoners met elkaar in contact te brengen. Het multicultureel vrouwenhuis en de bijeenkomsten voor ouderen in de wijk Tuinzigt zijn hiervan goede voorbeelden. Naast de verbindingen die tot stand komen doordat een bewonersinitiatief bewoners eenmalig of herhaaldelijk bij elkaar brengt, kunnen ook al in de organisatie en uitvoering van een bewonersinitiatief verbindingen ontstaan. Hiervan is sprake als de bewoner die een bepaald idee wil realiseren zich met andere bewoners verbindt om gezamenlijk de uitvoering ter hand te nemen.

Het onderscheid tussen verbindingen die in de *uitvoeringsfase* ontstaan en verbindingen die tot stand komen *naar aanleiding van een initiatief* wordt in de onderstaande figuur gevisualiseerd: de middenring verbeeldt de fase van de uitvoering en de buitenste ring betreft de fase waarin het idee daadwerkelijk gerealiseerd is. De kern van de figuur vormt de projecteigenaar (PE), die de bedenker van het project is.

Om verbindingen die in de verschillende fasen kunnen ontstaan nauwkeuriger te kunnen duiden, onderscheiden we drie groepen van bewoners, die door het initiatief met elkaar in contact kunnen worden gebracht: de projecteigenaren, de mensen die helpen bij de uitvoering en mensen die deelnemen aan de activiteiten of op andere wijze profijt hebben van het project. De pijlen in de onderstaande figuur laten zien welke nieuwe verbindingen in theorie kunnen ontstaan in de uitvoering of na de realisatie van het project.

Potentiële verbindingen in de uitvoeringsfase:

- De projecteigenaar betreft mensen in de uitvoering die hij of zij nog niet kende (pijl 1).
- De mensen die de projecteigenaar helpen bij de uitvoering komen hierdoor voor het eerst met elkaar in contact (pijl 2).

Potentiële verbindingen na realisatie van het project:

- De projecteigenaar komt naar aanleiding van het gerealiseerde initiatief in contact met mensen die hij of zij nog niet kende (pijl 3).
- De mensen die bij de uitvoering hebben geholpen, komen naar aanleiding van het initiatief in contact met mensen die zij voorheen nog niet kenden (pijl 4).
- Bewoners in de buurt of wijk die zelf niet betrokken zijn in de uitvoering leren naar aanleiding van het gerealiseerde project nieuwe mensen kennen (pijl 5).

Sterkere bindingen

Omdat kennen en gekend worden essentieel is voor sociale binding in een buurt of wijk, is het ontstaan van nieuwe verbindingen van groot belang. Maar daarmee is niet alles gezegd. Ook bewonersinitiatieven die zorgen voor een intensivering van het contact tussen bewoners of die resulteren in een steviger netwerk, dragen bij aan de doelstelling van Kan wél!. Voor de intensiteit van sociale binding is belangrijk welke contacten bewoners met elkaar onderhouden. Elkaar herhaaldelijk, maar toevallig ontmoeten geeft een gevoel van vertrouwdheid en schept een band met de buurt. Een sterker gevoel van binding ontstaat als bewoners bewust contact zoeken, bijvoorbeeld door te participeren in sociale activiteiten. Nog een stap verder gaat de verbondenheid die bewoners voelen als zij regelmatig elkaar opzoeken voor de gezelligheid of om samen een bepaalde kwaliteit van leven voor de buurt te realiseren.

We onderscheiden vier verschillende typen van verbindingen, die variëren in de intensiteit van contact:³

- Bewoners zijn 'vertrouwde vreemden'; zij kennen elkaar van gezicht maar onderhouden geen sociaal contact met elkaar.
- Bewoners onderhouden een relatie, waarin zij elkaar bij tijd en wijle een dienst bewijzen om op een ander moment zelf een beroep op de burens te kunnen doen.

³ De verbindingen die wij onderscheiden zijn geënt op de wijze waarop Blokland-Potters de binding tussen stadsbewoners typeert (Blokland-Potters, 1998; RMO, 2005). Wij leggen echter een eigen accent door de verbindingen te beschouwen als een opklimmende mate van betrokkenheid op elkaar (vergelijk Oude Vrielink, 2001) en door de introductie van het type 'vertrouwde vreemden' (VROM-raad, 2006)

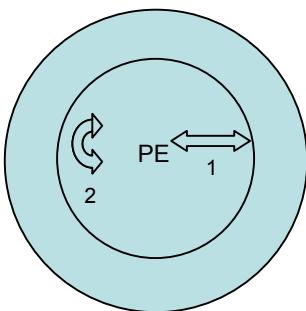
- Bewoners voelen zich met andere bewoners verbonden vanwege een gemeenschappelijk denkbeeld of ideaal.
- Bewoners hebben een hechte en persoonlijke band met elkaar, bijvoorbeeld als vrienden of familie.

Welke verbindingen zien bewoners?

We zullen nu ingaan op de nieuwe en andere verbindingen die deelnemende bewoners door Kan wél! in hun buurt of wijk zien ontstaan. We baseren ons daarbij op de uitspraken van de geïnterviewde projecteigenaren en per project twee bewoners die betrokken zijn geweest bij de uitvoering van het initiatief.

Verbindingen in de uitvoeringsfase

Zoals gezegd, kunnen in de uitvoeringsfase theoretische gezien tussen twee groepen bewoners nieuwe verbindingen ontstaan. Om te beginnen kunnen de projecteigenaren bij het uitvoeren van hun idee hulp krijgen van mensen die zij voorheen nog niet kenden. Daarnaast kan het zijn dat de mensen die de projecteigenaar bij de uitvoering betreft elkaar nog niet kenden.

Uit de interviews komt naar voren dat projecteigenaren in de uitvoeringsfase weinig nieuwe mensen leren kennen (pijl 1). Diverse projecteigenaren verzetten zelf het meeste werk in de uitvoeringsfase. Denk bijvoorbeeld aan Roy Wind die het project 'Buurtpreventie Bargeres' zonder hulp van anderen van de grond tilt. Of de heer Eglimez die bijna alles alleen heeft gedaan in de organisatie van de buurtbarbecue. Als projecteigenaren wel andere mensen bij de uitvoering betrekken dan houden ze doorgaans de kring van betrokkenen klein. De 'kerngroep' van de projecten is daardoor in veel gevallen in handen van hooguit drie à vier personen. Zo zien we dat Latifa Elattabi eerst met hulp van haar man

de woning voor het 'Multicultureel vrouwenhuis' heeft opgeknapt en nu met Martien Louwers de eerste activiteiten aan het opzetten is. Maar er zijn ook projecten waar een 'kerngroep' de voorbereidingen treft en een groep van acht tot twaalf personen hulp biedt bij de daadwerkelijke uitvoering van het project. Zo zorgden Silvia, Ilona en Hanny in het project 'Kado voor de Malburcht' voor de aanschaf van betonverf en knikkerpotjes en hielpen op de dag van de uitvoering negen ouders bij het schilderen van het speelplein.

De projecteigenaren betrekken bij de uitvoering vooral vrienden, familie of burens waarmee ze al een hechte band hebben. Zelf zeggen ze hierover dat dit een bewuste keuze is: ze weten wat ze van elkaar kunnen verwachten, dat afspraken worden nagekomen, dat ze elkaar goed aanvullen, dat ze elkaar niet veel hoeven uit te leggen en dat ze hetzelfde over dingen denken. Dit zijn belangrijke voorwaarden om het project met plezier uit te voeren, zeker als de realisatie van het idee om een lange adem vraagt. De keuze om vooral bekenden om hulp te vragen, betekent in veel gevallen dat niet alleen de projecteigenaar weinig nieuwe mensen leert kennen. Ook de mensen die bij de uitvoering worden betrokken kennen elkaar vaak al (pijl 2). Zij zijn met elkaar bevriend of zijn al eerder door de projecteigenaar aan elkaar voorgesteld.

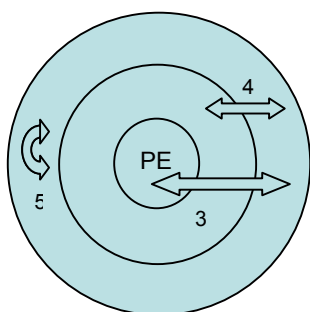
"Het hele project is voorbereid door zo'n zes personen. Meer vanuit de vriendengroep eigenlijk. Je zoekt vaak bekenden op als je hulp nodig hebt, dat gaat automatisch. Je moet mensen hebben waarvan je op aan kunt."

Toch zijn er ook enkele bewoners, die aangeven dat zij in de uitvoering nieuwe mensen hebben leren kennen. Dit was het geval in projecten, waarin bewoners spontaan hulp aanboden of de projecteigenaar zelf moeite heeft gedaan om buiten de kring van bekenden mensen te werven. Voor allen geldt dat zij wilden deelnemen omdat zij het initiatief waardevol vinden en er hun steentje aan bij wilden dragen. In twee projecten lukte het niet om tot samenwerking te komen. De 'nieuwelingen' hadden een andere opvatting over de aanpak en haakten binnen relatief korte tijd af.

Kijken we naar het soort verbindingen in de uitvoeringsfase dan is er in de meeste gevallen sprake van een kleine kring van bekenden met een hechte band. In termen van de beoogde sociale binding is hier dus weinig 'winst te boeken'; er is ook zonder het project al een sterke band tussen de bewoners. Interessanter zijn daarom de initiatieven waar in de uitvoering nieuwe mensen werden betrokken. Hier zien we dat mensen die elkaar voorheen niet of hooguit 'van gezicht' kenden zich aansloten bij de kerngroep die het initiatief uitvoerde, omdat zij het een belangrijk, nuttig project vinden. De betrokkenen zoeken elkaar dus niet zozeer op om wie ze zijn, als wel omdat ze een bepaald beeld hebben van hoe de buurt zou moeten zijn en hieraan willen bijdragen. In vergelijking met de situatie voor het project is in termen van sociale binding vooruitgang geboekt.

Verbindingen na realisatie van het project

Terwijl in de uitvoering vooral bekenden participeren, ontstaan in de fase waarin het project zijn beslag heeft gekregen dikwijls nieuwe verbindingen.⁴ Van essentieel belang hierbij is de wijze waarop het bewonersinitiatief in de buurt of wijk onder de aandacht wordt gebracht. Diverse projecten wisten, afhankelijk

van de vraag of het initiatief bedoeld was voor bewoners van een bepaalde straat of voor de hele wijk, tussen de 60 en 200 bewoners bij elkaar te brengen. Denk bijvoorbeeld aan het initiatief waar bewoners bloembakken konden komen vullen, de informatiedag over het leven van blinden in de wijk of de bijeenkomsten voor oudere bewoners in Tuinzigt. De samenkomst van een groot aantal bewoners doet zich niet alleen voor bij initiatieven die bedoeld zijn om bewoners uit de wijk of buurt te laten deelnemen aan een bepaalde

activiteit. Ook een openingsmoment waarop het resultaat van het project aan de buurtgenoten wordt getoond leidt gemakkelijk tot nieuwe ontmoetingen. Denk bijvoorbeeld aan de opening van de speeltuinen en het multicultureel vrouwenhuis. Volgens de geïnterviewde projecteigenaren en de mensen die in de uitvoering betrokken waren, hebben zij op die momenten veel nieuwe mensen leren kennen net als de bezoekers. Niet alleen leggen bezoekers op de dag zelf nieuwe contacten, maar ook in de periode erna geeft het project gespreksstof in de buurt.

"Ik heb zelf zeker wel nieuwe mensen leren kennen, ik denk zo'n 20 mensen, maar dat betekent niet dat we nu bij elkaar op visite gaan ofzo..."

⁴ In een aantal gevallen blijkt het voor de projecteigenaren en betrokken bewoners nog te vroeg om een uitspraak te kunnen doen over het ontstaan van nieuwe verbindingen na de realisatie van hun project. Zo heeft het LETS-centrum ten tijde van de interviews haar deuren nog niet geopend en verkeert het project Buurtpreventie Bargeres nog in de voorbereidende fase. De geïnterviewden hebben goede hoop, maar weten niet of hun initiatief ertoe zal leiden dat bewoners in de buurt of wijk elkaar vaker zullen ontmoeten of opzoeken.

De geïnterviewden vinden het moeilijk om uitspraken te doen over het soort contacten dat in de buurt of wijk is ontstaan door het project. Zij constateren dat bewoners elkaar meer zijn gaan groeten of op straat een praatje maken en dat er een opleving is van bestaande contacten in hun buurt. Over hun eigen contacten in de buurt merken de meeste geïnterviewden op dat zij nu meer bewoners van gezicht kennen in de straat en met sommigen een praatje maken. Verdergaande contacten zijn er niet ontstaan, maar volgens de bewoners is er wel degelijk iets veranderd. Volgens hen heeft het project de drempel verlaagd om met elkaar in contact te

“Mensen groeten elkaar nu meer op straat en meer mensen kennen elkaar van gezicht.”

traden. Het project zelf biedt hiervoor vaak al voldoende aanleiding. Dit merken de projectleiders als zij worden aangesproken door medebewoners die hen bedanken

of complimenteren met het project. De herkenning vergroot ook het vertrouwen in de buurt. Zo merken veel geïnterviewden vaak op dat de wijk een slecht imago heeft, maar dat zij zelf door het initiatief een positief beeld hebben gekregen of zich bevestigd zien in hun eigen waardering voor de wijk.

Iedereen kan iets (leren)

Empowerment krijgt veel aandacht in de startnotities van Kan wél!. Dit past bij de keuze om gebruik te maken van de kracht van de wijk. Empowerment is hierin van groot belang: “deelnemers nemen een kanszoekende houding aan, in plaats van de nadruk te leggen op de problemen” (Engelbertink e.a., 2003: 3). De ontwikkelingswerkers zien empowerment als een belangrijke meerwaarde van Kan wél!. Het gaat daarbij in de eerste plaats om het ondersteunen van de persoonlijke groei van individuele bewoners. Door hen te laten ervaren dat zij zelf verschil kunnen maken voor hun wijk, worden zij zich (meer) bewust van hun talenten en neemt het gevoel van eigenwaarde toe. Het op eigen kracht uitvoeren van een idee zorgt er bovendien voor dat de bewoners worden benaderd als experts. Zij kunnen hun praktijkkennis benutten om het initiatief zo te realiseren dat het aansluit bij wat zij zelf denken dat de wijk wil of nodig heeft. Op deze wijze ervaren bewoners dat zij bij machte zijn om de kwaliteit van hun leefomgeving zelf te verbeteren.

De eigen kracht van bewoners

In de interviews met de deelnemende bewoners is gevraagd welke capaciteiten zij hebben ingezet en wat zij door de uitvoering van het initiatief hebben geleerd. De meeste van hen geven aan dat ze goed zijn in het regelen en organiseren. Ook hebben ze vaak naar eigen zeggen een groot netwerk, weten ze andere mensen te enthousiasmeren en zijn ze “gepast brutaal”. Voor een redelijk aantal projecteigenaren geldt bovendien dat ze ook in een ander verband actief zijn voor hun wijk. Ze zijn vrijwilliger in een buurthuis of op school, zitten in een wijkvereniging, organiseren straatfeesten en rommelmarkten en hebben soms ook al eerder een gesubsidieerd project uitgevoerd. Diverse projecteigenaren weten ook lokale ondernemers voor hun project te interesseren. De geïnterviewde bewoners hebben over het algemeen de indruk dat ze weinig nieuwe vaardigheden hebben ontwikkeld in de uitvoering van hun project. Uit de interviews met de ontwikkelingswerkers die hen hebben ondersteund rijst echter vaak een ander beeld. Door bewoners open vragen te stellen, sturen de ontwikkelingswerkers de uitvoering in een bepaalde richting bij en moedigen ze de bewoners aan om de lat net iets hoger te leggen. Als de bewoners hierin slagen, ervaren zij het als een prestatie die zonder hulp van buitenaf tot stand is gebracht. Dit is inherent aan de werkwijze van Kan wél!; ontwikkelingswerkers nemen bewoners niet aan de hand maar stimuleren slechts waardoor bewoners ervaren dat wat bereikt is aan hun eigen inspanningen en talenten te danken is.

Wat bewoners leren

Indien bewoners van mening zijn dat ze wel iets hebben opgestoken van het initiatief, noemen zij zeer diverse lessen. Sommigen hebben ervaren dat timing belangrijk is, anderen noemen het belang van een goede voorbereiding. In weer andere gevallen noemen de bewoners zeer specifieke kennis die ze hebben opgedaan. Bijvoorbeeld hoe je een stichting opricht, hoe je een subsidieaanvraag schrijft, hoe je een manifestatie of een workshop organiseert, hoe je flyers of een website maakt of hoe je sponsoren werft. Mensen zeggen nu ook eerder in contact te durven/kunnen treden met bijvoorbeeld de gemeente. Daar waar de bewoners naar eigen zeggen veel geleerd hebben van het project is ook een positiever zelfbeeld ontstaan; men kon meer dan vooraf gedacht.

“Ik had eigenlijk niet verwacht dat ik dit kon. Ik heb nu meer geloof in eigen kunnen. Ik kon nooit wat en mocht ook nooit wat, maar ik heb nu bewezen, via Kan wél!, dat ik het kan!”

Projecteigenaren kunnen ook een voorbeeldfunctie hebben voor andere bewoners en hen inspireren om hun capaciteiten voor de buurt aan te wenden. Dit is ook een vorm van empowerment (vergelijk Peper e.a., 1999: 358). Uit de interviews blijkt dat projecteigenaren die een grote groep bewoners uit de buurt of wijk

uitnodigden om aan een activiteit mee te doen of een opening bij te wonen, dikwijls van bezoekers hoorden dat zij ook iets dergelijks voor de wijk zouden willen organiseren. In veel gevallen blijft het bij goede voornemens, maar in een aantal gevallen zijn er daadwerkelijk nieuwe initiatieven uit voortgekomen.

“Mijn beeld van de buurt was al goed, maar ik vind het leuk om te zien dat de buurt zo betrokken is en dat het ook heeft geleid tot plannen voor het organiseren van een buurtfeest.”

Serius genomen worden door professionals en instanties

Voor veel bewonersinitiatieven moeten de initiatiefnemers overleggen met de gemeente of met professionals en instellingen in de wijk. Volgens een groot aantal deelnemende bewoners leidt Kan wél! ertoe dat gemeenten, corporaties en andere instanties in de wijk hen serieuzer nemen. In een enkel geval hebben de bewoners zelfs het idee dat de betrokken instantie(s) door het project beter zijn gaan communiceren met bewoners. Voor de bewoners is vooral van belang dat instanties naar hen luisteren, niet alleen praten maar ook actie ondernemen. Opvallend is dat de bewoners op dit punt vooral een positievere indruk hebben gekregen van de woningcorporaties. Dit geldt niet voor het beeld van de gemeente. Bewoners hebben in het project doorgaans weinig positieve ervaringen opgedaan met gemeentelijke procedures en medewerkers. In de gevallen waar de contacten met de gemeente soepel of zelfs uitstekend verliepen bleek het negatieve beeld van de gemeente toch hardnekkig en werd dit vaak als een ‘uitzondering’ gezien. Een deel van de bewoners merkt op dat ook het contact met de welzijnsinstellingen en wijkverenigingen nauwelijks is verbeterd in de loop van het project. Een ander deel is juist wél van mening dat de relatie met de wijkvereniging en soms ook de welzijnsinstelling beter is geworden door het project.

“De instellingen zijn zich er nu wel van bewust dat het belangrijk is om de communicatie met de wijk goed te houden. Dat zou zonder Kan wél! toch moeilijker tot stand gekomen zijn.”

“De gemeente werkt soms erg frustrerend. Zo hebben we bijvoorbeeld anderhalf jaar over een prullenbak gesteggeld...”

5. KAN WÉL! WERKWIJZE IN DE PRAKTIJK

Kan wél! is enerzijds de methodiek 'op papier', maar Kan wél! is natuurlijk vooral wat bewoners, ontwikkelingswerkers en andere (indirect) betrokken partijen er van maken. In deze paragraaf gaan we in op de mechanismen in de praktijk van Kan wél!: Hoe ziet het werk van de ontwikkelingswerker er uit; welke verschillende rollen heeft hij of zij? Hoe ziet de institutionele setting van Kan wél! er in de praktijk uit; wat zijn belangrijke spelers? Welke spanningen zijn (potentieel) aanwezig in de praktijk van Kan wél! en hoe wordt hiermee omgegaan?

Ontwikkelingswerkers zijn er voor bewoners

Het uitgaan van de kracht van individuele bewoners vormt een centraal uitgangspunt van de werkwijze. De projecteigenaren worden in de uitvoering ondersteund door de ontwikkelingswerkers. Deze dienen het project daarbij niet 'over te nemen': ze moeten zo te werk gaan dat de initiatiefnemer altijd de 'eigenaar' van het initiatief blijft. Dat is op papier gemakkelijk gezegd, maar hoe gaat dat nu in de praktijk in zijn werk?

De ondersteuning – de coaching – door de ontwikkelingswerker van de bewoners komt in de praktijk op hoofdlijnen wel overeen met de werkwijze 'in formele zin'. In de aanloopfase denkt de ontwikkelingswerker met de projecteigenaar mee over de haalbaarheid van een idee, het benodigde budget en wie hij of zij kan betrekken bij de uitvoering. In de fase waarin het initiatief daadwerkelijk van de grond moet komen, volgt de ontwikkelingswerker de uitvoering op afstand. Het coachen van de bewoner kan in de kern worden samengevat als "er zijn".

Stijlen

Hoewel de ontwikkelingswerkers de formele werkwijze op hoofdlijnen volgen, herkennen we op basis van de groepsgesprekken en de individuele interviews met de ontwikkelingswerkers twee stijlen. De ene stijl legt de nadruk op het bereiken van een resultaat, terwijl in de andere stijl de persoonlijke groei van bewoners centraal staat. In het eerste geval neemt de ontwikkelingswerker een actievare rol in de uitvoering van het initiatief. Hij of zij legt zelf de eerste contacten met instanties of neemt een deel van de organisatie op zich als blijkt dat de bewoner wordt overvraagd. In het tweede geval stelt de ontwikkelingswerker zich passiever op, ook als dit betekent dat het initiatief niet of moeilijk van de grond komt. De bewoners moeten zelf de eerste stappen zetten en worden aangemoedigd om grenzen te verleggen. Voor alle duidelijkheid willen we opmerken dat alle ontwikkelingswerkers beide stijlen hanteren, maar dat sommigen in onderlinge vergelijking meer naar de ene of naar de andere stijl neigen.

De werkzaamheden van ontwikkelingswerkers zijn ruimer dan alleen het ondersteunen van de bewoners. Tot hun takenpakket behoort bijvoorbeeld ook het verzorgen van (media-)aandacht voor Kan wél! en de lokale financiering van initiatieven in goede banen leiden. Hier zien we dat ontwikkelingswerkers ieder een eigen invulling geven aan de werkzaamheden. Ze brengen Kan wél! ieder op een eigen manier onder de aandacht van bewoners en instanties in de wijk. Er worden posters opgehangen, folders uitgedeeld, persberichten en

nieuwsbrieven geschreven, presentaties gegeven en persoonlijk contacten gelegd met bewoners en instellingen in de wijk. De doelstelling is voor alle ontwikkelingswerkers dezelfde: bewoners aanmoedigen om met ideeën te komen en een goede relatie opbouwen met instanties en netwerken in de wijk. Sommige ontwikkelingswerkers bouwen bewust aan een eigen netwerk of leggen dwarsverbanden zodat bewoners gemakkelijk hun weg kunnen vinden in de uitvoering. Anderen leggen pas gericht contact op de momenten waarop dit voor de uitvoering wenselijk of nodig is. Ook de mate waarin ontwikkelingswerkers contact onderhouden met hun overlegpartner binnen de financierende woningcorporatie varieert. Sommigen werken nauw samen; bij anderen beperkt het contact zich tot overleg over het al dan niet financieren van een initiatief. Om van elkaar te leren is er elke zes weken een werkoverleg tussen alle ontwikkelingswerkers waar knelpunten en oplossingen worden benoemd en besproken.

Rollen van ontwikkelingswerkers

Het werk van de ontwikkelingswerker bestaat in de praktijk uit verschillende rollen. Dit bleek ondermeer uit de individuele en groeps gesprekken die we met ontwikkelingswerkers hebben gehouden. We maken een onderscheid tussen rollen 'in de projecten' en rollen 'buiten de projecten'. De rollen 'in de projecten' zijn verbonden met de projectondersteuning en de coaching van de projecteigenaar. De rollen 'buiten de projecten' – die hierboven al kort aan de orde zijn geweest – zijn verbonden met diverse activiteiten zoals het verzorgen van (media-)aandacht voor Kan wéll!, de lokale financiering van initiatieven in goede banen leiden en verbindingen leggen tussen personen en organisaties in en rondom de wijk. Anders gezegd zijn de ontwikkelingswerkers ook "wevers in de wijk" (zie ook Beer & Schuyt, 2004), tussen personen, instanties en media. Hieronder zullen we de diverse rollen kort de revue laten passeren.

Tabel: rollen van ontwikkelingswerkers⁵

In de projecten (coachen)	Buiten de projecten (weven)
Gids*	P.R.-medewerker
Spiegel	Kritische noot
Supporter*	Klaagmuur/praatpaal
Toetser*	Netwerkbouwer:
Tolk	- tussen organisaties
Schijnwerper*	- tussen bewoners/projecten*

Rollen in de projecten (coachen)

De gids - De ontwikkelingswerker heeft in tweeërlei opzichten een gidsrol in de projectondersteuning. Enerzijds weet de ontwikkelingswerker 'de weg': "*met die vraag kun je waarschijnlijk het beste bij die instantie aankloppen*" en weet hij of zij doorgaans ook de (potentiële) hobbels en kuilen in die weg. Aanvullend is de ontwikkelingswerker soms ook een 'gouden gids' of 'telefoongids' en beschikt hij of zij ook over telefoonnummers waarmee de projecteigenaar snel de juiste persoon te pakken kan krijgen.

"De ontwikkelingswerker weet de paden en samen met haar zit je zo om de tafel met de betrokken organisaties. Die willen vervolgens scoren en dan gebeurt er wat."

⁵ De rollen waar een (*) bij staat werden in de interviews – direct of indirect – benoemd door bewoners. Het totaal aan rollen hebben we gedestilleerd uit zowel de gesprekken met de bewoners als de gesprekken met de ontwikkelingswerkers.

Anderzijds introduceert de ontwikkelingswerker de projecteigenaar soms ook in letterlijke zin bij iemand door met een projecteigenaar mee te gaan op een afspraak; na de introductie laat de ontwikkelingswerker het gesprek dan over aan de projecteigenaar.

De spiegel – Zoals eerder aan de orde kwam denkt de ontwikkelingswerker in de aanloopfase met de projecteigenaar mee over ondermeer de haalbaarheid van een idee, het benodigde budget en over wie hij of zij kan betrekken bij de uitvoering. Dit meedenken gebeurt doorgaans aan de hand van een of meerder persoonlijke gesprekken, waarin de ontwikkelingswerker niet te veel stuurt, maar juist open vragen stelt over wat de bewoner wil, wat de aanleiding is, wat de drijfveren zijn etcetera. In de praktijk blijken de projecteigenaren in deze gesprekken veel te leren: veel ideeën die de projecteigenaar nog niet scherp had, worden in dit gesprek aangescherpt. Ook wordt de projecteigenaar in deze gesprekken (bedoeld of onbedoeld) een spiegel voorgehouden. Vaak leert een projecteigenaar hierdoor ook veel over zichzelf en stelt zijn of haar zelfbeeld in positieve zin bij. De rol van ‘spiegel’ die de ontwikkelingswerker heeft, speelt niet alleen in de aanloopfase, maar komt ook in de loop van de uitvoering (terloops) terug.

De supporter – Vaak ook is de ontwikkelingswerker ‘supporter’ in de uitvoering van het project. Natuurlijk is

“Als er iets was – wanneer we bijvoorbeeld geld nodig hadden – dan konden we de ontwikkelingswerker altijd bellen en dan werd het geregeld.”

het project van de projecteigenaar zélf en moet deze het zélf ook allemaal doen, maar hij of zij weet dat er wanneer nodig back-up is van de ontwikkelingswerker en dat de ontwikkelingswerker ook in persoonlijke zin betrokken is. Het zit vaak in

kleine dingen zoals een ontwikkelingswerker die na een voor een bewoner spannend gesprek geïnteresseerd vraagt hoe het is gegaan, of een ontwikkelingswerker die op een activiteit langs komt. Vaak ook gaat het om niets speciaals, maar ‘gewoon’ om het gevoel dat “de ontwikkelingswerker achter je staat”. Dit geeft sommige projecteigenaren extra vertrouwen in het project en zorgt er soms voor dat bewoners wellicht meer kunnen realiseren dan ze zelf wellicht dachten dat ze zouden durven of kunnen.

De toetser – De ontwikkelingswerker heeft ook de rol van (marginale) toetser. De projectideeën van bewoners moeten voldoen aan drie eisen (zie ook hoofdstuk 2): (1) het moet een activiteit zijn die niet al bestaat in de wijk; (2) het initiatief mag niet gericht zijn op een enkele etnische groep; en (3) het idee moet volgens de ontwikkelingswerker haalbaar zijn. De ontwikkelingswerker toetst steeds in een persoonlijk gesprek met de (potentiële) projecteigenaar of het idee past binnen Kan wél!. Soms is hiervoor één gesprek nodig, soms meerdere gesprekken en soms ook wil de bewoner er nog even over nadenken alvorens hij of zij de beslissing neemt om projecteigenaar te worden. Doorgaans heeft de ontwikkelingswerker nog even ruggespraak met de lokale overlegpartner bij de woningcorporatie. Daarna laat de ontwikkelingswerker zo snel mogelijk aan de bewoner weten of het project kan worden uitgevoerd.

De tolk – De taal van professionals – bijvoorbeeld beleidsmedewerkers bij de gemeente – wil nog wel eens verschillen van de taal van bewoners.

“Wat belangrijk is dat je als ontwikkelingswerker heel snel mensen moet kunnen inschatten, je moet ze heel snel leren kennen. Daarbij is het belangrijk dat je dezelfde taal spreekt als de bewoners maar ook die van de professionals zodat je ze met elkaar in contact kunt brengen.”

Het professionele beleidsjargon vormt regelmatig een drempel voor bewoners en beleidsambtenaren om tot een gezamenlijke oplossing te komen. Professionals zijn doorgaans gewend te praten met *andere* professionals en regelmatig komt het voor dat het voor hen lastig blijkt te zijn om 'om te schakelen' naar voor een projecteigenaar begrijpelijk taalgebruik. Soms gaat een ontwikkelingswerker mee wanneer een projecteigenaar een afspraak heeft met bijvoorbeeld een beleidsmedewerker en verzorgt de ontwikkelingswerker zo nu en dan een 'tolkenrol'.

De schijnwerper – Ere wie ere toekomt. Het project is van de projecteigenaar en deze dient hiervoor – samen met de betrokken bewoners - dan ook de credits te krijgen. Wanneer er publiciteit rondom een project wordt georganiseerd zorgt de ontwikkelingswerker er voor

“We zijn zelfs op de radio geweest! Maar ik kan het niet allemaal alleen hoor!”

“De ontwikkelingswerker komt hier niet binnen lopen omwille van zijn project, omdat hij daar zelf in naam van Kan wél! mee wil scoren. Dat is het verschil wat ik merk.”

dat de schijnwerper in ieder geval ook op de projecteigenaar wordt gericht (maar niet als een projecteigenaar hier bezwaar tegen heeft, natuurlijk). In de praktijk blijkt waardering voor inzet een belangrijke brandstof voor bewoners om zich ook in de toekomst te blijven zetten. Funest is het daarentegen als instanties de schijnwerpers op zichzelf richten. Regelmatig gaven bewoners aan hiermee minder positieve ervaringen te hebben gehad en dat zij het gevoel hadden dat een instantie met de eer ging strijken. De ontwikkelingswerkers beseffen dat dit onnodig kwaad bloed zet en dat het tegenovergestelde - het plaatsen van de schijnwerper op de bewoners - juist een extra stimulans kan betekenen voor de projecten.

Rollen naast de projecten (weven)

De P.R.-medewerker – Wanneer ontwikkelingswerkers met hun werk in de wijken beginnen, is Kan wél! daar vanzelfsprekend nog grotendeels onbekend. Zeker in de eerste maanden houdt dat in dat de ontwikkelingswerkers veel P.R.-werkzaamheden te doen hebben om Kan wél! onder de aandacht te brengen bij bewoners en instanties. De landelijke Kan wél! organisatie heeft hierop geanticipeerd en voor iedere

“We kwamen in contact met de ontwikkelingswerker doordat ze overal kaartjes voor Kan wel! had achter gelaten.”

ontwikkelingswerker een persoonlijk visitekaartje, telefoon en emailadres geregeld. Tegelijkertijd is er een landelijke website in de lucht (www.kanwel.nl). In de wijk zijn ontwikkelingswerkers actief. Zij hangen posters op, delen folders uit en schrijven persberichten en nieuwsbrieven. Ook

geven zij presentaties en zoeken zij persoonlijk contact met bewoners en instellingen in de wijk. De ontwikkelingswerkers hebben vaak (nauw) contact met hun overlegpartner bij de woningcorporatie over hoe Kan wél! het best onder de aandacht gebracht kan worden. Elke ontwikkelingswerker pakt de P.R. op zijn of haar eigen wijze aan, maar de doelstelling is voor alle ontwikkelingswerkers dezelfde: bewoners aanmoedigen om met ideeën te komen en een goede relatie opbouwen met instanties en netwerken in de wijk.

De kritische noot – De ontwikkelingswerkers hebben tijdens hun werk vanzelfsprekend ook regelmatig contact met de 'instituten' in en rond de wijk, zoals gemeentelijke diensten en het welzijnswerk, maar bijvoorbeeld ook bewonersinstanties zoals wijkraden of wijkplatforms. Regelmatig lopen deze contacten goed, maar soms ook gaat de interactie minder soepel. Het gebeurt wel eens dat de ontwikkelingswerker als een concurrent wordt ervaren, of als iemand die onvoldoende rekening houdt met de bestaande verhoudingen tussen instanties en

de gebruikelijke werkwijzen; zaken gaan soms al tijden 'zoals ze gaan'. De ontwikkelingswerkers – als relatieve buitenstaanders - willen de in de loop van de jaren in de wijk gegroeide, of bij instanties aanwezige 'institutionele logica' nog wel eens ter discussie stellen en hierbij een kritische noot plaatsen: *“Waarom gaan zaken zoals ze gaan?”* en *“Kan dat niet handiger/sneller/anders?”*

Klaagmuur/praatpaal – iets wat vaak niet wordt benoemd in het werk van de ontwikkelingswerker is de tijd en energie die wordt besteed aan gesprekken met bewoners die niet leiden tot een project, of die los staan van projecten. Ontwikkelingswerkers zijn vaak betrokken en sociale personen; dat wordt gewaardeerd door bewoners - en niet alleen door de bewoners die tevens projecteigenaar zijn. Regelmatig komen bewoners dan ook langs bij de ontwikkelingswerker voor 'gewoon een praatje'. Vaak ook willen bewoners graag hun verhaal kwijt en fungeren ontwikkelingswerkers als 'praatpaal'. Het is geen uitzondering dat de ontwikkelingswerker ook als 'klaagmuur' wordt gebruikt wanneer bewoners hun frustraties kwijt willen over de wijk in het algemeen, over andere bewoners of over negatieve ervaringen met instanties. Ook hebben ontwikkelingswerkers regelmatig kennismakingsgesprekken met bewoners die een idee voor een project hebben, maar waar na een tijdje blijkt dat het idee niet concreet wil worden, of dat het toch niet blijkt te voldoen aan de Kan wél!-criteria. Veel bewoners schrikken ook terug als ze er na een gesprek achter komen dat ze meer moeten doen dan alleen een idee opperen: ze moeten het ook daadwerkelijk zélf uit gaan voeren. Soms starten projecteigenaren met een project, maar stoppen ze er na een tijdje weer mee.

De netwerkbouwer tussen organisaties – Tijdens het werk komen de ontwikkelingswerkers veel organisaties tegen. In de loop van de tijd krijgen veel ontwikkelingswerkers ook een redelijk zicht op welke organisaties - en welke personen binnen deze organisaties - waar mee bezig zijn. Regelmatig kunnen de ontwikkelingswerkers organisaties en contactpersonen koppelen. Het is vaak geen expliciete rol van de ontwikkelingswerker, maar terloops wil het nog wel eens gebeuren dat via koppeling door een ontwikkelingswerker aardige contacten kunnen ontstaan of bestaande contacten kunnen verbeteren tussen bijvoorbeeld wijkraden en gemeentelijke diensten, of gemeentelijke diensten en wijkverenigingen.

De netwerkbouwer tussen bewoners/projecten - Sommige ontwikkelingswerkers zijn ook erg actief in het leggen van verbindingen tussen bewoners onderling en tussen projecten onderling. Wanneer een ontwikkelingswerker merkt dat de kwaliteiten van een bewoner toevallig goed van pas komen in een ander project en de projecteigenaren hebben hierover nog geen onderling contact, dan is dit contact door de ontwikkelingswerker doorgaans zo gelegd. Zoals ook bij het vorige punt geldt hier dat dit vaak niet echt als een expliciete rol voor de ontwikkelingswerker wordt benoemd, maar dat het verbinden van bewoners onderling terloops tijdens het werk gebeurd.

“Kan wél! hangt als een helikopter boven de projecten, en heeft een bindende functie. Dat zouden wij nooit zelf kunnen. Daarom is een van ons nu ook actief in een ander project dat Kan wél financiert.”

Institutionele setting: LSA en woningcorporaties

In hoofdstuk 2 is reeds kort ingegaan op de projectorganisatie van Kan wél! in formele zin. In deze paragraaf gaan we in op de institutionele setting van Kan wél! in de praktijk. Binnen welke organisationele context werken de ontwikkelingswerkers, met wie hebben ze regelmatig contact en waarover? Wat zijn de belangrijkste partners in de dagelijkse praktijk van Kan wél!?

Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken

De landelijke projectorganisatie is in handen van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA). Het kantoor van het LSA is in Utrecht en dit is tevens de *back office* van de landelijke Kan wél!organisatie. Alle ontwikkelingswerkers zijn ook in dienst bij het LSA en vallen onder directie van het LSA. Eén van de ontwikkelingswerkers is tevens landelijk projectcoördinator van Kan wél!. Zij is de schakel tussen de ontwikkelingswerkers in de wijken en het LSA. Ze fungeert ondermeer als vraagbaak voor de andere ontwikkelingswerkers en draagt zorg voor het plannen (en voorzitten) van het periodiek overleg tussen de ontwikkelingswerkers. Verder is een andere ontwikkelingswerker P.R./communicatiemedewerker en verzorgt ondermeer de landelijk Kan wél! website.

De ontwikkelingswerkers werken als 'kleine zelfstandigen' in de verschillende wijken en hebben de beschikking over een eigen emailadres (eindigend op @kanwel.nl), een eigen mobiele telefoon en visitekaartjes. Eens in de zes weken komen alle ontwikkelingswerkers in Utrecht bij elkaar voor overleg. In dit overleg komt de voortgang van de projecten in de verschillende wijken aan bod en kunnen de ontwikkelingswerkers kennis en ervaringen delen. Hoewel de ontwikkelingswerkers periodiek bij elkaar komen blijft het werk in de kern toch echt solistisch en ligt het zwaartepunt duidelijk in de wijken. De landelijke projectorganisatie bij het LSA heeft wel duidelijk een functie in het organiseren van 'bovenlokale' activiteiten – zoals het landelijke Kan wél! symposium - en in het genereren van en reageren op landelijke publiciteit (bijvoorbeeld nieuwsbrieven, persberichten, interviews over de Kan wél!-aanpak). Ook zorgt het LSA er voor dat de uitstraling van Kan wél! uniform is, door hetzelfde logo en dezelfde informatie in boekjes, folders en website.

Aedes en de lokale woningcorporaties

De landelijke organisatie van Kan wél! wordt gefinancierd door het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM), Aedes vereniging van woningcorporaties, de SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) en woningcorporatie het Oosten uit Amsterdam. De kosten voor de diverse projecten in de wijken worden gedragen door de lokale woningcorporaties, die hiervoor een financiële tegemoetkoming van 10% ontvingen van Aedes:

- WonenBredburg (Breda en Tilburg)
- Wonen Limburg (Kerkrade en Venray)
- Emmen Revisited (Emmen)
- Volkshuisvesting Arnhem (Arnhem)
- ZVH (Zaandam)
- Ymere (Almere)
- Portaal, Ons Doel, De Sleutels van Zijl en Vliet (Leiden)
- Rochdale (Amsterdam)
- Pré Wonen, Elan Wonen en Woonmaatschappij (Haarlem)

Op landelijk niveau is er een periodiek overleg met (en tussen) vertegenwoordigers van de betrokken woningcorporaties. Deze bijeenkomsten worden – doorgaans eens per kwartaal - georganiseerd door Aedes en LSA. Deze bijeenkomsten zijn gefinancierd door Aedes en worden bijgewoond door uitvoerders en managers van de lokale deelnemende woningcorporaties. Op deze bijeenkomsten wordt de stand van zaken besproken, worden de woningcorporaties uitgebreid bijgepraat door de projectcoördinator van Kan wél! en komen strategische en organisationele kwesties aan de orde. Zo is er bij aanvang van Kan wél! bijvoorbeeld een 'go/no go'-moment ingebouwd na de eerste zes maanden. Als er binnen deze periode niet minstens zes lopende projecten zouden zijn, dan kon een woningcorporatie zich nog terugtrekken uit Kan wél!. Uiteindelijk is dit getal (bijna) overal gehaald en is geen enkele corporatie uit Kan wél! gestapt.

De woningcorporaties zijn ook op lokaal niveau zichtbaar betrokken bij Kan wél!; in letterlijke en minder letterlijke zin. De woningcorporaties zijn in letterlijke zin in beeld, omdat ze bij alle publiciteit rondom Kan wél! in de wijk duidelijk genoemd worden en/of herkenbaar zijn via het logo van de corporatie. De betrokkenheid van de lokale woningcorporaties is tevens zichtbaar in de samenwerking tussen de ontwikkelingswerker en de overlegpartner bij de corporatie. De ontwikkelingswerker en de overlegpartner houden regelmatig contact over de voortgang en overleggen bij (twijfelgevallen in) de honorering van budgetten aan nieuwe projecteigenaren. In sommige gevallen gaat de betrokkenheid van de corporatie nog verder en introduceert de overlegpartner de ontwikkelingswerker bij andere instanties en financiert de corporatie aanvullend op de reguliere financiering ad hoc bijvoorbeeld nog het drukken en verspreiden van posters, brieven, of mag een projecteigenaar bijvoorbeeld gebruik maken van kopieerfaciliteiten van een woningcorporatie. Soms ook laten overlegpartners hun gezicht zien bij een door een bewoner georganiseerde activiteit.

De kunst van het balanceren

In de praktijk is Kan wél! ook 'de kunst van het balanceren'. De werkwijze en methodiek van Kan wél! brengen potentiële 'spanningen' met zich mee; sommige uitgangspunten of praktijken staan op gespannen voet met elkaar. Hieronder clusteren we potentiële spanningen rondom vier aspecten van Kan wél!: 'bewoners', 'ontwikkelingswerkers', 'methodiek' en 'context/institutionele setting'.

Bewoners – het 'eigen' project moet verschil maken voor de wijk

Wat zijn lastige punten waar bewoners mee om moeten gaan in de 'alledaagse praktijk' van het ontwikkelen en uitvoeren van hun project? Welke spanningsvelden zijn we tegengekomen?

- Individuele motieven – focus op breder (wijk)belang

Een potentiële spanning is die tussen individuele motieven van de projecteigenaar en het bredere (wijk)belang. Wat de projecteigenaar en de direct betrokkenen zélf leuk en nuttig vinden moet ook breder gedragen worden in de wijk. Bij fysieke en in het oog springende projecten (bijvoorbeeld een speeltuin) is dit natuurlijk extra belangrijk. Vaak wordt dan ook (al dan niet op aanraden van de ontwikkelingswerker) in een deel van de buurt aangebeeld of briefjes in de bus gedaan zodat mensen weten wat er gaat gebeuren (en eventueel ook kunnen aanhaken bij het initiatief mochten ze dat willen).

"Ik heb ook overlegd in de buurt: gewoon aan mensen gevraagd wat ze er van vonden, en wat ze wilden."

- Voortgang en gezelligheid in uitvoering – brede betrokkenheid in de uitvoering
De projecteigenaar voert een project niet alleen maar uit omdat het 'nuttig' is, het moet ook leuk of gezellig zijn om te doen. Je ziet dat veel projecteigenaren daarom mensen in de directe uitvoering betrekken waarmee ze fijn samenwerken. Vaak zijn dit mensen die ze reeds kennen: vrienden, familie of burens. Wat je ook ziet is dat de projecteigenaar het fijn vindt om snelheid in het proces te houden en het groepje dat betrokken is bij de directe uitvoering dan ook redelijk klein houdt en/of vooral met mensen werkt waarvan hij of zij weet wat ze kunnen. Waar pogingen worden ondernomen om de groep rondom de uitvoering uit te breiden met nieuwe, nog onbekende, buurtbewoners zie je regelmatig dat dit niet heel goed werkt en dat deze mensen in de loop van het project minder betrokken worden/raken (zie ook hoofdstuk 4).

- Project 'is van' bewoner – continuïteit/opvolging
Belangrijk in de Kan wél!-methodiek is dat de projecten ook daadwerkelijk van de projecteigenaar zijn/blijven. Hiermee wordt doorgaans bedoeld dat het project niet door

“Veel voorbereidingen heb ik alleen gedaan. Eigenlijk is het soms ook veel gemakkelijker om het alleen te organiseren. Je kunt dan veel meer je eigen tijd indelen”.

'professionals' overgenomen dient te worden. Een bijkomstigheid van dit uitgangspunt is echter dat het de opvolging van de projecteigenaar of de continuïteit in het project in de weg kan staan. Waarom zou je als bewoner een project overnemen dat overduidelijk van iemand anders is? Vaak hebben projecteigenaren hier ook geen behoefte aan en willen ze het project zelf blijven uitvoeren. Maar soms zou het fijn zijn voor de projecteigenaar als een volgende bewoner het stokje zou willen overnemen, bijvoorbeeld als de projecteigenaar zich wegens familieomstandigheden (tijdelijk) uit het project wil terugtrekken. Soms zie je dat een projecteigenaar minder mensen bij het project betreft dan wellicht mogelijk/wenselijk zou zijn, omdat hij of zij graag ook zélf als projecteigenaar (evt. samen met enkele anderen) de credits wil ontvangen voor het verzette werk.

Ontwikkelingswerkers – 'er zijn' moet je organiseren

Welke potentiële spanningsvelden kwamen wij tegen met betrekking tot het werk(veld) van de ontwikkelingswerker?

- 'Er zijn' voor de bewoners – beperkt aantal uren
Eerder is het werk van de ontwikkelingswerker al kort samengevat als 'er zijn' voor de bewoners. In de praktijk kan dit 'er zijn' veel tijd kosten. Telefonische bereikbaarheid, in de wijk aanwezig zijn, je gezicht laten zien bij een door een bewoner georganiseerde activiteit, een ontwikkelingswerker is er zo meer tijd mee kwijt dan van te voren wellicht was ingepland. Het belang van dit 'er zijn' moet niet onderschat

“Er zijn' kost veel energie en tijd. Je bent constant bezig, en 'uitschakelen' is soms lastig. En als in de wijk 's avonds een activiteit of overleg is, dan moet ik soms erg lange dagen maken.”

worden: het vormt een belangrijke succesfactor in Kan wél! en het wordt door de projecteigenaren en de direct bij de projecten betrokken bewoners erg gewaardeerd. In de praktijk wil het nog wel

eens wringen met de 12 uren die de ontwikkelingswerker er per week voor heeft staan. Het blijft wikkelen en wegen: de ene week wat vaker in de wijk, de andere wat minder. En belangrijk blijkt ook: grenzen stellen aan wat je als ontwikkelingswerker wel en niet wilt doen. Zo maken de ontwikkelingswerkers zelf de afweging wat voor hen gegeven de context de juiste balans is tussen 'er zijn voor de bewoners' en het

aantal te besteden uren en de andere zaken die naast Kan wél! nog de week vullen (de meeste ontwikkelingswerkers hebben er nog een baan naast).

- Aandacht voor lopende projecten – acquisitie van nieuwe projecten
Voor de ontwikkelingswerkers is het tevens een balans zoeken tussen enerzijds voldoende aandacht voor de lopende Kan wél!-projecten en anderzijds de acquisitie van nieuwe projecten. Zoals hierboven beschreven kan de coaching en het contact met de projecteigenaren nogal wat tijd opsorpen. De ontwikkelingswerker dient daarnaast ook constant aandacht te hebben voor nieuwe projecten en nieuwe bewoners. In de praktijk gaat het vaak in ‘golfbewegingen’ als er wat projecten op gang zijn, dan komt er weer ruimte voor aandacht voor nieuwe projecten.
- ‘Eenpitter’ – voordelen van werken in een team
Een werk van een ontwikkelingswerker in de wijk heeft vaak het karakter van een kleine zelfstandige, van een ‘eenpitter’. Je eigen tijd indelen, vaak eigen keuzes moeten (en kunnen) maken, je eigen werkplek organiseren, een eigen netwerk opbouwen, het zijn allemaal vaardigheden die komen kijken bij het werk voor Kan wél!. Deze vrijheid van organiseren is kenmerkend voor de ontwikkelingswerker en is nodig om snel en persoonlijk te kunnen inspelen op vragen en situaties. Een keerzijde is wel dat de ontwikkelingswerkers de voordelen missen van werken in een team; het wat makkelijker kunnen terugvallen op collega’s bij bijvoorbeeld ziekte of vakantie, het kunnen delen van kennis over de wijk en haar bewoners en het delen van het lokale netwerk.

Methodiek – de bewoner staat aan het roer, maar bijsturing is soms nodig

Ook de methodiek van Kan wél! brengt een aantal potentiële spanningen met zich mee, waarmee in de praktijk door betrokkenen omgegaan dient te worden.

- Kwantitatieve (tussen)doelstelling – kwalitatieve toets
Bij de start van Kan wél! zijn afspraken gemaakt over het aantal te realiseren projecten. De ontwikkelingswerkers kregen als kwantitatieve (tussen)doelstelling mee dat er in de eerste zes maanden ten minste zes bewonersinitiatieven gestart dienden te zijn. Een dergelijk streefgetal houdt de vaart er in en geeft Kan wél! een vliegende start. Er bestaat echter wel een potentiële spanning tussen deze kwantitatieve doelstelling enerzijds en de kwalitatieve toets die de ontwikkelingswerkers dienen uit te voeren anderzijds (zie hoofdstuk 2). In potentie kan een dergelijk streefgetal ‘ruimhartig toetsen’ in de hand werken. Uit de interviews is het beeld ontstaan dat de ontwikkelingswerkers in de praktijk echter prima met deze spanning kunnen omgaan.
- “Door de prestatieafspraken zou je als ontwikkelingswerker wel geneigd kunnen zijn om projecten aan te nemen om het juiste aantal te halen, maar je moet iedere aanvraag ook gewoon toetsen aan de vooraf opgestelde randvoorwaarden. Aan de andere kant zeg je ook niet snel “kan niet”.*
- Eenduidige criteria – honoreren projecten
Kan wél! stelt drie randvoorwaarden aan een bewonersinitiatief voordat het gefinancierd kan worden: (1) het moet een activiteit zijn die nieuw is in de wijk; (2) het initiatief mag niet gericht zijn op een enkele etnische groep; (3) het idee moet volgens de ontwikkelingswerker haalbaar zijn. Doorgaans leveren deze

criteria geen problemen op, maar in sommige gevallen moet wel maatwerk worden geleverd. Soms moet er nog wat worden gedaan aan de haalbaarheid van het project en soms moet de doelgroep verbreed worden. Maar ook een vraag als “wanneer en in hoeverre is een project echt ‘nieuw’?” komt aan de orde. Wat als een bepaald initiatief dat er voorheen was nu is weggevallen en een bewoner wil dit oppakken? Of als een gelijksoortig project in de wijk maar een beperkte groep weet te bereiken en een bewoner wil dit gat opvullen? Zoals gezegd: in de praktijk wordt dit doorgaans opgelost. Als een initiatief kansrijk lijkt, dan komen de projecteigenaar en de ontwikkelingswerker er samen wel uit en wordt een oplossing gevonden. Vaak dwingen de criteria dan tot enige creativiteit, maar doorgaans ervaren de bewoners dat als positief.

- Doelstelling bewoner - doelstelling Kan wél!

Voor bewoners is het realiseren van hun idee het centrale doel; voor Kan wél! is het een middel om sociale binding in de wijk te stimuleren. Soms lopen beide doelstellingen gelijk en beogen bewoners met hun project ook de sociale binding te versterken, maar vaak is dit niet het geval. Dit is overigens niet erg; de ontwikkelingswerker probeert in alle gevallen samen met de projecteigenaar te kijken waar in het project kansen liggen voor het versterken van maatschappelijke binding. Bij projecten waar de doelstellingen van Kan wél! en die van de projecteigenaar synchroon lopen, zijn deze kansen vanzelfsprekend. Bij projecten waar de beide doelstellingen verder uit elkaar liggen vraagt het doorgaans om wat meer creativiteit

“De ontwikkelingswerker heeft geen nieuwe ideeën geopperd, maar heeft er wel keer op keer op gehamerd dat saamhorigheid en een betrokken buurt de voornaamste doelstellingen waren.”

van de projecteigenaar en de ontwikkelingswerker om het project ook in termen van sociale binding te laten slagen (bijvoorbeeld door een openingsbijeenkomst voor buurtgenoten te organiseren).

- Eigen idee bewoner - initiatief ‘bijsturen’

Voorop staat bij Kan wél! dat de ideeën en wensen van bewoners centraal staan. Het gaat om hún idee en hoe zij dat graag willen verwezenlijken. Vanzelfsprekend zijn niet alle ideeën meteen vanaf het begin even goed doordacht en uitgekristalliseerd. In de eerste gesprekken met de ontwikkelingswerker wordt het idee van een bewoner doorgesproken en komen de contouren en haalbaarheid van het project scherper in beeld. Zeker als Kan wél! ook mensen wil betrekken die nog niet zo veel ervaring hebben met het opzetten en organiseren van bewonersinitiatieven is de kans groot dat er ook minder doordachte ideeën komen (wat niet wil zeggen: minder interessant of origineel). De ontwikkelingswerker heeft doorgaans al veel projecten gezien en veel mensen gesproken. De ontwikkelingswerker kan deze ervaring dan ook goed inzetten om het idee van een bewoner tot een vruchtbaar en haalbaar projectvoorstel te brengen. Dat is een kracht van Kan wél!, maar het blijft belangrijk dat in dat proces van ‘bijsturen’ van het project het wel echt het idee van de bewoner blijft. Doorgaans lukt dit echter goed, zo vernamen we van bewoners die we hadden gesproken. Zij beschouwden de uitgevoerde projecten namelijk nog steeds als hún ideeën.

- Zélf doen/louter coachen – resultaatgerichtheid

De hierboven geschetste potentiële spanning doet zich niet alleen voor in de fase waarin het idee vorm krijgt, maar ook tijdens de uitvoering, als de projecteigenaar – samen met anderen - aan de slag gaat/is.

“Als ontwikkelingswerker moet je blijven oppassen dat je het project niet te veel overneemt, omdat je heel graag wilt dat het slaagt. Maar, heel weinig sturen levert soms veel vertraging op.”

Het is voor de ontwikkelingswerker verleidelijk om hier en daar te helpen en soms is dit wellicht ook noodzakelijk om het project van de grond te krijgen/niet te laten stranden. Ook hiervoor geldt dat het de kunst van het balanceren is om hierin niet te ver te gaan als ontwikkelingswerker. Wat te ver is, is per

situatie/persoon verschillend. En zoals eerder aan de orde kwam, zijn er twee verschillende ‘stijlen’ van opereren te onderscheiden bij de ontwikkelingswerkers (zie begin hoofdstuk 5). Het blijft een balans tussen resultaatgerichtheid – alle betrokkenen willen graag dat het project daadwerkelijk wordt uitgevoerd en zijn vruchten afwerpt – en het Kan wél!-principe dat de bewoner(s) het zélf doen en hierbij louter gecoacht worden door de ontwikkelingswerker.

- ‘Vrije positie’ van ontwikkelingswerker – handelen vanuit integrale visie op de wijk

De ontwikkelingswerkers hebben een relatief ‘vrije positie’ in de wijken; het werk en de werkplek van de ontwikkelingswerkers zijn niet zwaar institutioneel ingebed. Mede hierdoor kunnen ze flexibel en snel opereren; ze kunnen hun werktijden en werkzaamheden relatief makkelijk aan de context aanpassen en beslissingen gaan doorgaans niet over ‘veel schijven’. En hoewel de ontwikkelingswerkers natuurlijk regelmatig contact hebben met hun overlegpartner bij de woningcorporatie, zijn zij niet sterk institutioneel en organisationeel ‘verweven’ met de corporaties. Deze vrije positie brengt wel met zich mee dat de ontwikkelingswerkers vaak op eigen houtje de wijk moeten verkennen en leren kennen. Voordeel is dat ontwikkelingswerkers hierdoor de meeste mensen en instanties in de wijk ‘blanco’ en zonder historische ballast tegemoet kunnen treden. Nadeel is dat de kennis over de wijk/wijkbewoners/instanties bij ontwikkelingswerkers vaak nog volledig moet worden opgebouwd. Dit maakt het ‘handelen vanuit een integrale visie op de wijk’ soms lastig.

Context/Institutionele setting – binnen de wijk, buiten de structuren

Ook in de context/institutionele setting van Kan wél! zijn enkele potentiële spanningen aanwezig:

- Buiten de reguliere structuren werken – samenwerken met institutionele spelers in de wijk

De ontwikkelingswerkers werken deels ‘buiten de reguliere structuren’ van de wijk. Ze zijn niet institutioneel verbonden met de ‘traditioneel’ betrokken instanties bij bewonersondersteuning, zoals het sociaal cultureel werk/opbouwwerk en de gemeente. Ook zijn ze niet verbonden aan de vaak geïnstitutionaliseerde bewonersorganisaties zoals de wijkraden/wijkfora. Eerder is al aan bod gekomen dat dit veel voordelen heeft, waaronder flexibiliteit, snelheid en soms een ‘kritische noot’ kunnen plaatsnemen bij ‘hoe dingen gaan’. Maar ontwikkelingswerkers moeten zich natuurlijk wel kunnen verhouden met deze partijen. In veel gevallen zijn deze partijen nodig of kunnen ze ook een positieve impuls geven aan de Kan wél!-projecten van bewoners. Het gebeurt wel

“Als ontwikkelingswerker kom je ‘van buiten’. Dit betekent dat je geen oud zeer of andere historie meeneemt, dat kan soms een belangrijke voorwaarde zijn voor succes.”

eens dat een van de genoemde institutionele spelers met een scheef oog kijkt naar de bezigheden van

de ontwikkelingswerker. Vaak is het ook 'wennen' dat een nieuwe speler van buitenaf zich plotseling manifesteert in de wijk. De betreffende ontwikkelingswerker probeert dan – soms in samenspel met de woningcorporatie - om in dergelijke gevallen toch tot een vruchtbare samenwerkingsrelatie te komen met de andere partijen.

- Opbouwen van een netwerk/bekendheid – tijdelijk karakter van Kan wél!
In de loop van de periode bouwen de ontwikkelingswerkers een netwerk en bekendheid op in de wijk. Dit geldt zowel richting instanties als richting bewoners. Het kost, zeker ten opzichte van wijkbewoners, vrij veel tijd om een zekere naamsbekendheid op te bouwen en om Kan wél! breed onder de aandacht te brengen. Veel bewoners willen ook eerst even 'de kat uit de boom kijken' en worden zelf pas geprikkeld om een initiatief te starten nadat ze enkele projecten van anderen hebben gezien en wat meer bekend zijn geworden met Kan wél! en met de ontwikkelingswerker. Dit wil nog wel eens wringen met het – in de periode dat wij het onderzoek uitvoerden - tijdelijke karakter van Kan wél! (15 maanden). Uit geluiden van onze gesprekspartners rijst het beeld dat er waarschijnlijk nog een potentiële groep bewoners is die pas na wat langere tijd door Kan wél! wordt bereikt.

- 'Vrije vorm' van Kan wél! – institutionalisering in nieuwe of bestaande structuren
Kan wél! kent een relatieve lichte mate van institutionalisering. De landelijke projectorganisatie is relatief klein, de ontwikkelingswerkers hebben veel vrijheid in het vormgeven van hun werk en in het nemen van beslissingen over projecttoekenning en financiering. De ontwikkelingswerkers hebben op lokaal niveau regelmatig contact met hun overlegpartner bij de corporatie, maar opereren wel duidelijk op afstand. In het algemeen neemt bij nagenoeg alle 'lichte organisaties' in de loop van de tijd de institutionaliseringsdruk toe: er dient bijvoorbeeld (verder) aangesloten te worden bij andere reeds lopende (organisatie)processen, of bij bestaande geldstromen of (in de publieke sector) bij reeds vrijgemaakte subsidiebudgetten. Of Kan wél! deze druk in de eventuele voortzetting van het project kan weerstaan, moet blijken.

De hierboven besproken spanningvelden zijn niet per definitie een probleem: voor een deel 'horen' deze spanningvelden ook bij Kan wél! en zijn ze karakteristiek voor de methode. Maar: het is wel van belang hoe omgegaan wordt met de spanningen: deze dienen hanteerbaar en productief gemaakt te worden. Ze dienen overigens niet te worden opgeheven: veel van deze spanningen zijn 'goed' in de zin dat ze tevens scherpte in het proces houden.

6. WAT KAN WÉL! KAN

Bewoners over Kan wél!

We hebben aan projecteigenaren en direct bij de initiatieven betrokken bewoners gevraagd wat zij als sterke punten in de werkwijze van Kan wél! beschouwen. Hieronder zijn de antwoorden geclusterd in zes hoofdpunten. De bewoners zijn – nagenoeg zonder uitzondering – erg te spreken over de volgende punten:

- Nét dat duwtje/steuntje in de rug

Kan wél! wordt in de praktijk vaak beschouwd als nét dat duwtje in de rug dat iemand nodig had.

Regelmatig lopen bewoners al enige tijd met een wens of met een ideetje rond, maar wil het om een of andere reden niet lukken dit idee te verwezenlijken. We kregen vaak te horen van bewoners dat Kan wél!

“De ontwikkelingswerker zorgde er voor dat ik dit kon doen. Ook in financiële zin. Die rol was erg belangrijk. Het gaf net dat duwtje in de rug dat ik nodig had.”

hen over de streep wist te trekken, of dat ze bij kennismaking met Kan wél! (via lokale media of via de ontwikkelingswerker) enthousiast werden om het ‘toch maar eens te proberen’. Soms heeft het te maken met

de overredingskracht of de praktische en morele support door de ontwikkelingswerker, maar soms bijvoorbeeld ook met de snelheid waarmee dingen geregeld kunnen worden (zie punten hieronder).

- Eenvoudige financiering

Veel bewoners ervaren de wijze waarop de financiële ondersteuning is geregeld als prettig. Wat vooral werd gewaardeerd is het gemak waarmee de financiering geregeld kan worden. Wanneer eenmaal besloten is dat een project uitgevoerd kan gaan worden, dan is de financiële ondersteuning zo geregeld. Geen uitgebreide formulieren, geen lange periode van wachten voordat je aan de slag kunt. Doorgaans is een belletje naar de ontwikkelingswerker voldoende. Een kort overleg met de ontwikkelingswerker, waarin zaken worden afgestemd en wordt bekeken of het een alleszins ‘redelijk’ verzoek is en de week daarna kun je als projecteigenaar beschikken over het budget.

- Duidelijk/snel/geen rompslomp

De werkwijze van Kan wél! wordt in de praktijk als duidelijk en helder ervaren. De spelregels zijn simpel en ‘je weet bij wie je moet zijn’. De voorwaarden zijn overzichtelijk en begrijpelijk en je hoort op korte termijn (vaak binnen een week) van de ontwikkelingswerker of het project wel of niet gehonoreerd kan worden. Ook in de uitvoering weet je waar je eventueel terecht kunt met vragen. De ontwikkelingswerker is voor bewoners een duidelijk aanspreekpunt, hij of zij is goed bereikbaar en reageert doorgaans snel op vragen. Dit wordt zeer gewaardeerd door de meeste projecteigenaren; ook door de projecteigenaren die de coaching van de ontwikkelingswerkers niet of nauwelijks nodig hadden of aangaven daar weinig behoefte aan te hebben gehad.

“Met Kan wél! gaat het allemaal een stuk sneller, het gaat meer ‘binnendoor,’ niet allemaal zo officieel.”

- Betrokken/persoonlijk
Bewoners ervaren Kan wél! – lees: de ontwikkelingswerkers – als erg betrokken. Het persoonlijke contact en de persoonlijke benadering worden erg op prijs gesteld: de ontwikkelingswerker die meedenkt indien je daar behoefte aan hebt, die vraagt hoe de uitvoering loopt en die je (bijna) altijd kunt bellen met een vraag. En soms ook: de ontwikkelingswerker die geïnteresseerd is in je privé-omstandigheden, die bijvoorbeeld nog weet dat je een tijd geleden een doktersbezoek had en oprecht geïnteresseerd is in de uitkomst daarvan. Sommige bewoners hebben wat meer trek in een ‘zakelijke’ aanpak dan andere, maar de ontwikkelingswerkers kunnen hier doorgaans goed op inspelen, zo maken wij op uit de positieve geluiden van bewoners.
- Opstapje naar andere financiering
Regelmatig vernamen we ook van projecteigenaren dat Kan wél! voor hen de kans is om een idee te verwezenlijken waarover eerder velen nog sceptisch waren, of dat ze eerder niet gefinancierd kregen via andere wegen. Via Kan wél! kunnen ze laten zien dat het wél kan, dat het wél werkt. Deze projecteigenaren zien de Kan wél!-financiering dan (ook) als een opstapje naar een volgende, meer structurele, financiering (via bijvoorbeeld de gemeente). In die zin fungeert Kan wél!-financiering soms dus als een soort microkrediet waarmee projecteigenaren een start kunnen maken, waarna ze later door kunnen via andere financieringsbronnen.

“Kan wél! is belangrijk om startgeld te krijgen. Je kunt heel moeilijk subsidie krijgen als je nog niks bent.”
- Positieve insteek: Kan wél!
Doorgaans noemen bewoners de positieve insteek van Kan wél! ook als een van de goede punten. Kan wél! maakt de positieve benadering die in de projectnaam wordt aangekondigd doorgaans ook waar, zo krijgen we te horen van bewoners. De ontwikkelingswerkers gaan uit van het positieve, van wat wél kan en denken hierover ook met projecteigenaren mee. Ze gaan niet uit van beperkingen, maar van krachten van bewoners. En dit wordt erg gewaardeerd.

“Doe iets met je idee! Dat heeft hiervoor nog nooit iemand gezegd.”

We hebben ook aan bewoners gevraagd wat ze vinden dat er anders en/of beter kan in Kan wél!. Soms kregen we te horen dat er nog wat strenger getoetst mag worden en dat er wat hen betreft minder geld zou kunnen naar projecten die ‘eenmalig’ zijn (bijvoorbeeld buurtfestiviteiten). De meest gehoorde reactie was echter dat Kan wél! vooral niet zou moeten stoppen.

Verbinding, ondersteuning en institutionele inbedding: afstand en nabijheid

Voor bewoners is Kan wél! een middel om hun idee te verwezenlijken, een zeer gewaardeerd middel bovendien. Het biedt hen de kans om naar eigen inzicht concrete verbeteringen aan te brengen in hun buurt of wijk. Onder bepaalde condities dragen de bewonersinitiatieven bij aan de centrale doelstelling van Kan wél!: het creëren van meer sociale binding in wijken. De bewoner kan hier bewust naar streven met zijn of haar project, maar de sociale binding kan ook een neveneffect van het project zijn. Voor het ontstaan van nieuwe verbindingen tussen bewoners en de opleving van reeds bestaande contacten blijken (relatief) grootschalige bijeenkomsten in de buurt of wijk van belang. Daarbij kan worden gedacht aan een openingsdag of een ander evenement om een bewonersinitiatief onder de aandacht van bewoners te brengen, maar het

kan ook gaan om het gezamenlijk ondernemen van een bepaalde activiteit. Volgens de bewoners die wij hebben geïnterviewd, legt men tijdens en na dergelijke bijeenkomsten gemakkelijker contact en ontstaat er een sterkere verbondenheid met de buurt.

Centraal in de werkwijze van Kan wél! staat de ondersteuning van individuele bewoners die kansen zien voor hun wijk. Het zelf uitvoeren van een idee moet bewoners bewust maken van wat zij kunnen betekenen voor hun wijk of buurt. Het accent bij Kan wél! ligt op wat bewoners kunnen *doen*. Deze focus op actie en ondernemerschap is anders dan en aanvullend op de werkwijze van andere vormen van bewonersparticipatie zoals wijkraden en comités, die doorgaans de nadruk leggen op het overleg met partners in de wijk. Juist door het accent op het doen - en de afwezigheid van een vergadercultuur - zie je dat Kan wél! vaker dan de wijkraden ook allochtone bewoners weet aan te spreken.

De focus op de kansen en het aanspreken van de eigen kracht van bewoners weerspiegelen het motto: "Kan wél!". Dit vergt niet alleen van bewoners dat zij anders naar zichzelf en hun wijk kijken, het vraagt ook een andere manier van ondersteunen. De essentie hiervan is dat een bewonersinitiatief niet wordt 'overgenomen'; de ontwikkelingswerker moet zo te werk gaan dat de initiatiefnemer 'eigenaar' blijft van het project. De methodiek van Kan wél! is hierop ingericht, evenals het profiel van de ontwikkelingswerkers. Essentieel voor een werkwijze die bewoners en hun idee centraal stelt, is de vrijheid voor professionals (in Kan wél!: de ontwikkelingswerkers) om in de ondersteuning van bewoners te kunnen handelen naar bevind van zaken en aan te kunnen sluiten bij de belevingswereld van bewoners. Ontwikkelingswerkers fungeren in de praktijk van Kan wél! als een buitenboordmotor: zij houden de vaart erin en zijn niet al te sterk institutioneel verankerd. Hoewel de ontwikkelingswerkers natuurlijk wel verbonden zijn met het LSA en met de woningcorporaties, zijn zij in hoge mate zelfstandig en staan ze letterlijk en figuurlijk enigszins 'op afstand', ze hangen in die zin 'buiten boord'. Zij kunnen hierdoor steeds snel inspringen op wat de situatie van hen vraagt. Dit is niet alleen van belang in de ondersteuning van een bewonersinitiatief, maar ook in de fase die hieraan vooraf gaat. Doordat ontwikkelingswerkers veel aanwezig kunnen zijn in de wijk, zijn zij in staat om bewoners met ideeën op te sporen en ze te enthousiasmeren om er werk van te maken. De onafhankelijkheid van ontwikkelingswerkers kan ook bevorderlijk zijn voor het leggen van contacten tussen, of met, andere professionals en instanties in de wijk.

Ook voor professionals en instanties in de wijk die bij het project betrokken raken geldt dat zij ervoor moeten waken om het project niet over te nemen. Dit gevaar dreigt vooral als de institutionele logica leidend wordt in plaats van de ideeën die de bewoner wil realiseren. Bewoners haken dan al snel af. Wij zagen bijvoorbeeld dat veel bewoners hun idee ook uit andere fondsen hadden kunnen financieren, maar de aanvraagprocedures hiervoor zo lastig of omslachtig vinden dat ze het er maar bij hebben laten zitten. Opvallend is overigens dat bewoners een zeer positief beeld hebben van de deelnemende woningcorporaties. Dit houdt niet alleen verband met de deelname van de corporaties in Kan wél!, maar ook met de projectmatige opzet die het mogelijk maakt dat corporaties bewonersinitiatieven 'buiten de reguliere processen om' financieren; dit bevordert de snelheid, iets wat bewoners in hoge mate waarderen. Een andere factor is dat corporaties delen in het succes van een bewonersinitiatief - in de beeldvorming wordt hun naam verbonden met succesvolle projecten -, maar zónder dat de initiatiefnemer in de schaduw komt te staan. Wanneer bewoners het gevoel hebben dat anderen met de eer gaan strijken, zijn ze niet snel geneigd om opnieuw een project op te zetten.

Ondersteunen zonder een initiatief van een bewoner over te nemen wil niet zeggen dat er geen enkele sturing is op de projecten. Ontwikkelingswerkers hebben wel degelijk invloed op zowel het proces als het resultaat, maar deze beïnvloeding gaat ongemerkt en voor een deel misschien ook onbewust. Omdat Kan wél! de wensen en capaciteiten van bewoners centraal stelt, kan het zijn dat bewoners met ideeën komen die niet direct bijdragen aan het versterken van sociale binding. Hier zien we dat ontwikkelingswerkers een verbindende rol spelen. Doorgaans zorgen zij ervoor dat projecteigenaren – met het oog op het versterken van sociale binding - de kring van betrokken bewoners oprekken. Dit doen de ontwikkelingswerkers via het stellen van open vragen, waardoor bewoners hun initiatief in een breder perspectief gaan zien. Waar de ontwikkelingswerkers de grens leggen, is mede afhankelijk van de stijl die zij hanteren. Naarmate de nadruk meer ligt op het bereiken van een resultaat en minder op de persoonlijke groei van bewoners, is de neiging tot bewuste sturing groter.

Het vervolg van Kan wél!: keuzes voor de toekomst

In dit onderzoek stond de pilot van Kan wél! centraal. Ten tijde van het schrijven van dit rapport zijn er plannen om Kan wél! voort te zetten. De deelnemende corporaties die willen blijven participeren, krijgen van het LSA een traject op maat aangeboden. Corporaties die nieuw instromen kunnen in een periode van 15 maanden ervaring op doen met de reguliere vorm van Kan wél! of Kan wél Jong! Voor de vormgeving van het vervolg op de pilot van Kan wél! kan dit rapport een input zijn. De uitgangspunten en praktijken van Kan wél! roepen diverse spanningsvelden op, die bij een juiste balans productief gemaakt kunnen worden (zie hoofdstuk 5). We geven ze hier op hoofdlijnen weer:

- Wanneer bewoners centraal staan, worden hun vaardigheden, talenten en kennis van de wijk optimaal benut. Deze individuele benadering vormt het uitgangspunt van Kan wél!, maar ideeën van bewoners moeten wel verschil kunnen maken voor de wijk of buurt als collectief. Belangrijke vragen zijn steeds: “Houden de projecteigenaar en de betrokken bewoners in de organisatie rekening met het bredere belang van de buurt of wijk?”, “Staan zij open voor betrokkenheid van andere bewoners en gaan zij hier ook naar op zoek?”, “Is de basis van betrokken bewoners voor langlopende projecten breed genoeg?” Als het antwoord op deze vraag telkens bevestigend is, dan zal de individuele benadering van Kan wél! ook in het belang van de buurt of wijk als geheel zijn.
- Ontwikkelingswerkers vervullen een essentiële rol in de werving en ondersteuning van bewoners die een idee kunnen uitvoeren voor hun wijk of buurt. Van belang is dat zij zichtbaar zijn in de wijk en vooral dat zij (ook in figuurlijke zin) “er zijn” voor de bewoners. Dat in elke deelnemende wijk één ontwikkelingswerker aanwezig is, maakt het voor bewoners gemakkelijk om contact te leggen en een band op te bouwen. Dit is een kracht van de wijze waarop Kan wél! in de praktijk werkt, maar het is ook een potentiële zwakte. Het vraagt namelijk om een professional die zelfstandig en snel naar bevind van zaken kan opereren en die binnen de beschikbare tijd een goede mix weet te vinden tussen werven, ondersteunen en weven in de wijk. Dit is geen makkelijke taak. Een goede selectie en training van de professionals kan hier zeker behulpzaam zijn.
- De methodiek van Kan wél! is ingericht op de ondersteuning van bewoners die hun ideeën in actie willen omzetten. Er is slechts een summiere toetsing: bewonersinitiatieven moeten haalbaar zijn, moeten nieuw zijn in de wijk en mogen niet op een enkele etnische groep gericht zijn. Het centraal stellen van de wensen en capaciteiten van bewoners blijkt een zeer krachtige wijkaanpak, maar kent ook

spanningsvelden. Om te beginnen kan het aansluiten bij wensen en behoeften in de wijk ertoe leiden dat de doeleinden van bewoners en de doeleinden van Kan wél! divergeren. Voor bewoners is het realiseren van hun idee het centrale doel; voor Kan wél! is het een middel om sociale binding in de wijk te stimuleren. Ideeën van bewoners die niet direct of indirect bijdragen aan sociale binding doen onvoldoende recht aan de doelstellingen van Kan wél! en vragen om bijsturing. Daarnaast is het welslagen van een initiatief sterk afhankelijk van de vraag of bewoners er voldoende tijd en energie in kunnen en willen steken. Doorgaans zijn bewoners zeer gemotiveerd en kan het hen niet snel genoeg gaan, maar er zijn ook projecten die moeizaam van de grond komen of vertraging oplopen. Voor beide spanningsvelden geldt dat het gevaar schuilt in het overnemen van een initiatief; gezocht moet worden naar een balans tussen concrete resultaten en het Kan wél!-principe dat de bewoner(s) het zélf doen en hierbij louter gecoacht worden door de ontwikkelingswerker.

- Bewoners hebben veel waardering voor de positieve insteek, de persoonlijke ondersteuning en de eenvoudige financiering van Kan wél! Dit wordt mogelijk gemaakt door de relatief lichte institutionele vormgeving van het project, waarin de ontwikkelingswerkers grotendeels 'buiten de reguliere structuren' werken. Er is weliswaar regelmatig contact met de overlegpartner bij de lokale woningcorporatie, maar de ontwikkelingswerkers opereren duidelijk op afstand. Dit geldt nog sterker voor hun relatie met andere instanties in de wijk. Om de kracht van Kan wél! te behouden, zal weerstand moeten worden geboden aan de institutionaliseringdruk die nagenoeg alle 'lichte organisaties' in de loop van de tijd ervaren. Steeds zal moeten worden gekeken in hoeverre de eigenschappen van Kan wél! die bewoners zo waarderen, behouden blijven als wordt besloten tot bijvoorbeeld aansluiting bij andere reeds lopende (organisatie)processen, bij bestaande geldstromen, of (in de publieke sector) bij reeds vrijgemaakte subsidiebudgetten.

De resultaatmeting laat zien dat Kan wél! er in de pilot in is geslaagd dicht bij de belevingswereld van de bewoner te blijven. De kunst is om ook in de toekomst de kracht van bewoners en hun ideeën centraal te blijven stellen en een vorm te vinden waarin zij nét dat duwtje en steuntje in de rug krijgen om zelf verschil te maken voor hun buurt of wijk.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Blokland-Potters, T. (1998). *Wat stadbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*. Kampen: Kok Agora.

Beer, P.T. de, & Schuyt, C.J.M. (red.), (2004). *Bijdragen aan waarden en normen, WRR verkenning nr. 2*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Engelbertink, A. (2003). *Evaluatie programma ruimte maken. Een spannende zoektocht naar het persoonlijke belang of interesse binnen een buurtbelang*, Met bijdragen van: Annet van Hoorn (evaluaties en interviews hoofdstuk 4) en Diederik Bosscha (interviews). Den Haag.

Gibson, T. (2006). *Getting Self-propelled*. Manchester: The Scarman Trust.

Gibson, T. (2006). *Mensen in beweging*. Utrecht: LSA.

Oude Vrielink, M.J. (2001). *Geschilprocessen over geluidshinder van burens: Een onderzoek naar de keuze van geschilgedrag en de uitkomsten die hiermee worden nagestreefd*. Enschede: University Press Twente.

Peper, B. e.a. (1999). *Bemiddelen bij conflicten tussen burens: Een sociaal-wetenschappelijke evaluatie van experimenten met Buurtbemiddeling in Nederland*. Delft: Eburon Academic Publishers.

RMO, (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar: een advies over verbinden. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling*.
<http://www.adviesorgaan-rmo.nl/downloads/advies/RMO%20advies%2037%20compl.pdf>

Uitermark, J. & Duyvendak, J.W. (2006). *Mensen maken de stad. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam*.
<http://www.hetkenniscentrum.nl/binaries/kcgs/bulk/onderzoek/2006/3/essay-mensen-maken-de-stad.pdf>

Van der Graaf, P., Duyvendak, J.W., & Lammerts, R. (2005). *Emmen Revisited: de koersresultaten van vijf jaar integrale wijkvernieuwing*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Vertizontaal, (2005). *Wijzer van Wijken, Wijkanalyse van Tuinzigt*, Breda.

VROM-Raad, (2006). *Stad en stijging: sociale stijging als leidraad voor stedelijke vernieuwing*. Den Haag: VROM-Raad.
http://www.vromraad.nl/Download/35312_VR%20Adv054%20Coml1.pdf

Internet

www.kanwel.nl

www.kei-centrum.nl

www.kcgs.nl

www.lsabewoners.nl

GESPREKSPARTNERS

Bijeenkomsten met ontwikkelingswerkers

14-11-2006

Christel Krebber, Elvira Jansen, Jikky Dincelek-Lettinga, Lidy Noorman, Pia Rauhala en Thijs van Mierlo.

16-01-2007

Christel Krebber, Elvira Jansen, Jikky Dincelek-Lettinga, Lidy Noorman, Pia Rauhala, Thijs van Mierlo, Lex Casteelen, Heleen van Praag en Gineke Annink.

Individuele interviews ontwikkelingswerkers

Stad	Datum	Naam
Breda	21-11-2006	Elvira Jansen
Emmen	21-11-2006	Lidy Noorman
Venray	22-11-2006	Thijs van Mierlo
Arnhem	22-11-2006	Christel Krebber

Interviews Projecteigenaren en betrokkenen

Stad	Project	Datum	Respondenten
Arnhem	Multicultureel vrouwenhuis	03-01-2007	Latifa Elattabi Martien Louwers Fatima Kleefsman
	Fleuren en Kleuren	13-12-2006	Silvia Danen Ilona Danen Hanny van den Driesschen Corrie Bal
	Speeltuin Malburg	21-12-2006	Ciska Arnold Heidi Peters Jolanda Vos
	Kado voor de Malburcht	13-12-2006	Silvia Danen Ilona Danen Hanny van den Driesschen Corrie Bal

Emmen	Kijk op de Wijk	29-11-2006	Atte Bakker Richard Dekker Sjoerd de Heij
	LETS Winkel	29-11-2006	Alies Berning Jaap Tak Hennie Wittendorp
	Blind vertrouwen	29-11-2006	Hannie Ijzer Philemon Veldheer Mini Luit Irene Wolthuis
	Buurtpreventie	29-11-2006	Roy Wind Marie Wind Debbie Kuipers
Breda	Interculturele bijeenkomst	14-02-2007	Christel Timmers Dimphy van Gool – Van Peer Gottfried Baum Marina van der Made Bets Timmers
	Speeltuin Jasmijnstraat	14-12-2006	Marie-Louise Luijten- Van Loon Natasja Poppelaars
	Kindervakantieweek	14-12-2006	Leo van Tilburg T. Frijters
	Onder de mensen	14-12-2006	Petra de Jong Mw. Poppel- Van Gastel Mw. Marijnissen- Van Nispen
Venray	Opfleuren speeltuin	15-12-2006	Tamara Sanichar Diane Willemse Mayke Brüns
	Bachflat Barbecue	15-12-2006	Mussa Eglimez Edwin Driessen Ragüb Gulcan
	Leven doe je samen (leefregels)	15-12-2006	Netty de Römph Gerda Huijs Si-Ming Tseng
	Computerlessen	15-12-2006	A. Abdellaoui Khalid Chaouki Abdelazziz Ben Maati

COLOFON

Een verkenning in opdracht van SEV

Uitgave	SEV
Auteurs	Mirjan Oude Vrielink & Ted van de Wijdeven m.m.v. Bram Boluijt
Vormgeving omslag	Ontwerpwerk, Den Haag
Opmaak	Freya Zwartewaalsloot, Vlaardingen
Druk omslag	Drukkerij Goos, Ouderkerk aan den IJssel

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden SEV en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens.

Rotterdam, april 2007